

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Tina Antoniadu

Podčlověk: odcizení od lidství v díle Osamu Dazaie

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Chavalka, Ph.D.

Praha 2024

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. června 2024

Podpis:

Poděkování:

Největší poděkování patří vedoucímu mé bakalářské práce panu Mgr. Jakobovi Chavalkovi, Ph.D., za veškerou trpělivost, cenné rady a odborné vedení.

Abstrakt:

Tato práce je zaměřena na výklad hlavní postavy Joza z knihy Osamu Dazaie Odepsaný jako podčlověk. Představuje ho jako pasivního nihilistu, který na rozdíl od aktivního nihilisty již neútočí, neboť je spirituálně slabý. Záměrem je analyzovat hlavní postavu jako velice citlivou a vnímavou a ukázat, jak ho tyto vlastnosti vedou k odhalení absurdity života a chování lidských bytostí, což ho přenáší do světa plného zoufalství. Jedním z hlavních témat knihy jsou pocity hlavní postavy, která se necítí jako člověk, a popis jeho procesu odcizení od lidství. Na druhé straně i přes svůj strach z lidských bytostí a obavy, že on sám je ten jediný, který je jiný než všichni ostatní, se Jozo neustále snaží lidské bytosti ve svém životě rozesmát, neboť je měl vždy rád.

Klíčová slova:

Osamu Dazai, Friedrich Nietzsche, nihilismus, pasivní nihilismus, nadčlověk, Albert Camus, absurdismus, absurdní, existencialismus, filosofie

Obsah

<i>Předmluva</i>	5
<i>Kniha Selhání od Osamu Dazaie</i>	7
1. 1. Doba a prostředí jež Dazaie formovalo	7
1. 2. Sebevražda a dva rozdílné pohledy na ni	9
1. 3. Stručné proplutí životem Osamu Dazaie	10
1. 4. Mezi řádky děl Osamu Dazaie	11
1. 5. Je román adekvátním zdrojem?	11
<i>Myšlenky Friedricha Nietzscheho a Alberta Camuse</i>	14
2. 1. Friedrich Nietzsche a nihilismus	14
2. 1. 1. Nietzsche a pasivní nihilismus	16
2. 1. 2. Nietzsche a nadčlověk	17
2. 1. 3. Nadčlověk a podčlověk jako zrcadlo člověka	19
2. 2. Albert Camus a absurdno	19
2. 2. 1. Albert Camus, absurdno a sebevražda	20
2. 2. 2. Albert Camus a mýtus o Sisyfovi	21
<i>Podčlověk v díle Osamu Dazaie</i>	23
3. 1. Předmluva – externí popis podčlověka	23
3. 2. Zápisky první část – odcizení od ostatních lidí světa	25
3. 3. Zápisky druhá část – člověk ve stínu	30
3. 4. Zápisky třetí část – selhání	38
3. 5. Závěr – byl to anděl	47
<i>Vymezení pojmu podčlověk</i>	49
4. 1. Podčlověk jako opak nadčlověka	49
4. 2. Senzitivita a její vztah k absurdnu	49
4. 3. Pasivní nihilista v absurdním světě	51
4. 4. Podčlověk a smrt	51
<i>Závěr</i>	52
<i>Bibliografie</i>	53

Předmluva

„*Ropucha. (To jsem já. Bez ohledu na to, zda společnost dovolí nebo nedovolí, zda mě pohřbí či nepohřbí. Jsem totiž zvířetem ještě podřadnějším než kočka nebo pes. Ropucha.*

Líný skok sem, líný skok tam, nic víc.)”¹

(Osamu Dazai)

Tázat se po tom, co je to podčlověk není možné bez toho, abychom se obrátili na nihilismus a filosofii absurda, tedy především myslitele jako Friedrich Nietzsche a Albert Camus, avšak hlavní zdroj, kde budu pátrat, se nachází mezi řádky japonského spisovatele Osamu Dazaie a to především v jeho nejznámějším díle *Selhání*², které bylo vydáno roku 1948. Jozo, tedy hlavní postava zmíněného románu, bude sloužit jako pokusný králik, na kterém budu rysy podčlověka ukazovat – a to od jeho animálního popisu sebe samotného, až po mou interpretaci jeho myšlenek a činů.

Jelikož je kniha *Selhání* považována, za dílo částečně autobiografické, chtěla bych se její interpretaci věnovat lineárně a následovat její dějovou linii (jedná se přece jen stále o román, který popisuje jakýsi příběh a jeho události mají vliv na rozvoj hlavní postavy). Mým úkolem však není čtenáře důkladně obeznámit s dějem knihy či s jeho souvislostí s životními událostmi Osamu Dazaie.³ Má práce je zaměřena na filosofický výklad, a to především s cílem vymezit pojem podčlověka jako pasivního nihilisty, jehož slabý duch se není schopen s nihilismem v absurdním světě vyrovnat, a tak propadá do temnot zoufalství.

Řekla bych, že každý z nás se aspoň jednou v průběhu svého života vyskytl v okamžiku, kdy se cítil, že je na světě sám. Že temnota, která ho v hluboké noci doprovází do spánku, je to jediné, co vždy bude při něm. Neměnicí se prázdnota a pocit, že každý z nás

---

¹ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 90.

² Ve své práci jsem použila překlad od Zdenky Švarcové, který byl znovu publikován roku 2022 pod názvem *Odepsaný*. Roku 1996 byl ten stejný překlad však publikován pod názvem *Selhání* a to ve sbírce *Člověk ve stínu*. Rozhodla jsem se použít původní název překladu, neboť mi přijde přesnější, avšak pro práci jsem zvolila novější vydání překladu *Odepsaný*), jelikož mi přišlo přehlednější pro využití citací.

³ Přesnější interpretaci na základě Dazaiova života sepsala Phyllis I. Lyons, která se tomuto tématu věnovala několik let a měla dokonce tu příležitost vydat se do jeho domoviny a setkat se s některými lidmi, kteří Dazai osobně znali.

je na světě sám. To jediné je stále. Teď si tento pocit ještě vystupňujeme; přidáme k samotě také přesvědčení, že nikdo jiný není jako já, že mě nikdo nikdy nebude schopen pochopit, že lidský kontakt sám o sobě je pro mě nepochopitelný a já sám nejsem člověkem. Odcizen od lidství, ponechán v propasti své mysli – šířán svými myšlenkami jako hladovými lvicemi. Toto přesvědčení je ve mně tak hluboké a pevné, že se postupem dokonce stupňuje, až dojdou k přesvědčení, že nejen nejsem člověkem, ale dokonce nejsem ani zvířetem, jsem pouhou ropuchou⁴ – podřazen nejen říši lidské ale i zvířecí. Pokud jsme schopni si toto všechno představit a možná se do takového myšlení také trochu vžít, pak pro nás bude jednoduché soucítit s hlavní postavou knihy *Selhání* a možná, doufám v to, nám to také napomůže lépe pochopit, co to je *podčlověk*.

Právě Jozův pocit, že on sám je tím jediným, který je jiný než všichni ostatní, je tím, co tolik zaujalo mou pozornost. Pocit, že i když jsem členem společnosti a žiji mezi lidmi, sám sebe nepokládám za jednoho z nich. Není tak složité se v této pozici také vyskytnout, kdy jsme přesvědčeni, že nám nikdo nerozumí a že život ve společnosti mezi ostatními prostě není pro nás. Avšak v čem se můžeme lišit je, jak se s takovou situací vypořádáme.

Pokud podčlověk vzniká z nihilistického pohledu na svět a jeho uvědomění absurdity světa, stane se z každého takového jedince podčlověk? Je nutné, aby uvědoměním si těchto kvalit docházelo k rozkladu? Není tomu tak vždy. Podobnou otázkou, avšak jiného stupně, se zabýval také Albert Camus – jež se tázal, zda absurdno vždy vede k sebevraždě a jeho odpověď byla nikoliv – navíc také tvrdil, že by k sebevraždě vést nemělo nikdy. „Musíme si představit, že Sisyfos je šťasten.“⁵ Podobně jako Sisyfos, je i Jozo hrdinou tragického příběhu právě proto, že si toho je vědomý⁶. Jeho trápení a neštěstí, jeho nejzápornější myšlenky, jsou možné jen proto, že si jich je vědom. Čímž se nám odhaluje další vlastnost *podčlověka*, a tou je jeho senzitivita. Jozo prožívá život plný utrpení, neboť si je vědom absurdního charakteru světa a lidských bytostí v něm. Je si vědom, že jeho trápení v tomto světě, který postrádá smysl, je vskutku zbytečné. Jeho utrpení ho tak přivádí před brány samotné smrti, avšak ta ho nikdy nevíta, neboť je jako *podčlověk* odsouzen k přežívání na tomto světě jako živý mrtvý.

---

⁴ Tohoto přirovnání užívá sám Osamu Dazai.

⁵ CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*. s. 166.

⁶ Tamtéž, s.163.

Kniha *Selhání* od Osamu Dazaie

Ronald Barthes byl zastáncem myšlenky, že autor je pouze postavou, kterou společnost vytvořila a že jeho vztah k dílu, vlastně není až tak důležitý, jak si myslíme. Dílo bylo napsáno a my sami se máme vydat na výpravu mezi jeho stránky a pokusit se dílo určit. Podle něj veškerá snaha dílo vykládat na základě autora je marná, neboť končí vždy u toho stejného „jako by přes víceméně průhlednou alegorii fikce šlo o hlas jedné a téže osoby: autora, který se svěří.“⁷ Pokud se vydáme cestou výkladu uměleckého díla na základě jeho autora skončíme vždycky na stejném místě a bude před námi stát autor, který své dílo použil k tomu, aby se mohl svěřit – tzn. tato cesta nás bude do určité míry v našem výkladu omezovat. Podobně jako Barthes tak také já jsem zastáncem teorie, že spíše než autorův vztah k dílu, je důležitá naše vlastní interpretace a snaha v díle něco odhalit, avšak si myslím, že je více než zajímavé znát alespoň do nějaké míry kontext a autorův osud. Z tohoto důvodu se v krátkosti zaměřím na výklad prostředí a doby, ve které Dazai vyrůstal a alespoň v krátkosti prozradím jaké útrapy ho v jeho životě potkaly.

1. 1. Doba a prostředí jež Dazaie formovalo

Na začátek je důležité podotknout, že autor, hlavní postava i děj knihy *Selhání* pocházejí z jiné kultury, a tak se některé jejich aspekty mohou trochu lišit od toho, na co jsme zvyklí. Jedním z hlavních příkladů (a také ten, kterým se já budu zabývat v této části nejvíce), je rozdílný pohled na sebevraždu. Naopak v jiných ohledech, a teď myslím těch více osobních a emociálních, se Jozo od hrdiny jakéhokoliv jiného románu příliš neliší a právě proto, se v jeho myšlenkách může alespoň částečně vidět každý z nás.

V úvodu k anglickému překladu se Donald Keene zmiňuje o vlivu západní kultury na společenský život v Japonsku. Vysvětluje jak i přesto, že Osamu Dazai pocházel z menší vesnice, narodil se do bohaté rodiny a již od brzkého věku se tak setkával se západní kulturou, a to především s evropskou literaturou a uměním a americkými filmy. Na základě místa jeho původu bychom mohli očekávat, že jeho díla jsou spíše jednodušší a více blízká japonské tradici, avšak bychom se mýlili. Dazai píše o komplexních tématech již moderní doby, a právě vliv západního světa na Japonsko a jeho kulturu, je v jeho dílech patrný⁸

---

⁷ BARTES, Roland, *Smrt autora*. s. 75.

⁸ KEENE, Donald. *Introduction*. In: DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. s. 3-10.

(například se v románu zmiňuje o evropském umění⁹, či o knize *Zločin a trest* od Dostojevského). Donald Keene však dodává, že „během čtení Dazaiových děl, si někdy uvědomujeme, že jeho chápání či používání elementů pocházejících ze západu není pokaždé stejné jako naše.“¹⁰ Tak tedy, i když je vliv západní kultury na rozvoj kultury v Japonsku patrný, měli bychom mít stále na mysli, že v určitých ohledech nemusí být každé dílo plně uchopeno a jeho interpretace se tak může lišit od naší. Měli bychom si však také uvědomit, že během jeho života vliv západu na Japonsko již trval několik let a Dazai tak není jedním z prvních, kteří by k západní kultuře měli blízký vztah. „V jeho případě, abychom to upřesnili,“ píše Keene „došlo k ovlivnění cizí kulturou, avšak tato kultura je v Japonsku již ve své třetí generaci.“¹¹ Právě z tohoto důvodu by nám mělo být jasné, že Dazai bude mít více blízko autorům jako je Dostojevský než japonským autorům z klasického období.¹² Neboť západ měl vliv mimo jiné také na rozvoj literatury – autoři již několik generací zpátky začali do svých děl uplatňovat prvky například francouzské literatury. A tak pokud si jsme schopni uvědomit tohoto kontinuálního vlivu ostatních kultur na Japonsko, můžeme přijmout stanovisko, že: „zlom mezi japonskou literaturou a minulostí je téměř kompletní.“¹³

Právě z tohoto důvodu, tvrdím si říct, je dílo Osamu Dazai tak dobře čtivé pro čtenáře ze všech koutů světa. Ano, hlavní hrdina se stále nachází v Japonsku, které bude vždy částečně odlišné, avšak vliv naší kultury na jeho každodenní život, jeho estetické záliby a myšlení je velmi patrný. Navíc jeho kniha *Selhání* se zabývá spíše vnitřními a osobními záležitostmi a problémy, které mohou během našeho života postihnout každého z nás, nehledě na to odkud pocházíme.

Na závěr bych chtěla dodat, že pokud by se člověk měl obrátit na nějaké z Dazaiových děl, aby lépe uchopil život v Japonsku v jeho době, řekla bych, že by se měl spíše seznámit s jeho dílem *Zapadající slunce*.¹⁴

---

⁹ Například také právě v knize *Selhání* Dazai píše o francouzské imperialistické malířské škole, kdy se nejen zmiňuje o některých z hlavních osobností (jako van Gogh, Cézanne atd.), ale také píše o malířské taktice a jeho snaze uplatnit impresionismus v jeho pokusech o malířská díla. (s. 36-39)

¹⁰ Vlastní překlad. KEENE, Donald. *Introduction*. In: DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. s. 4. „In reading his work, however, we are sometimes made aware that Dazai’s understanding or use of these elements of the West is not always the same as ours.“

¹¹ Vlastní překlad KEENE, Donald. *Introduction*. In: DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. s. 6. „In his case, to be sure, a foreign culture has intervened, but that culture is now in its third generation in Japan.“

¹² KEENE, Donald. *Introduction*. In: DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. s. 6.

¹³ Vlastní překlad KEENE, Donald. *Introduction*. In: DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. s. 7. „As far as literature is concerned, the break with the Japanese past is almost complete.“

¹⁴ Podle názvu této knihy vznikla také fráze „lidé zapadajícího slunce,“ která se v Japonsku dokonce dostala také do slovníků. Kniha *Zapadající slunce* (1947), je považována za velice dobrou reprezentaci Japonské společnosti, a to pak především aristokracie během války s USA. Právě toto dílo, velice dobře dokumentuje jak vliv nově přicházejících myšlenek během a po druhé světové válce zničil japonskou aristokracii. Donald Keene píše „Mám nutkání povzbudit západní čtenáře, aby se obrátili k Dazaiovi při hledání přesného obrazu

1. 2. Sebevražda a dva rozdílné pohledy na ni

Jelikož se jedná o jedno z velkých témat, jak děje knihy, tak také Dazaiova života, ráda bych se krátce zaměřila na rozdílný názor těchto dvou kultur na sebevraždu.

V Evropském kontextu, ovlivněném mimo jiné také křesťanstvím, je pohled na sebevraždu velice negativní. Člověk, který si sám vezme svůj život, je v našich očích někým, kdo nebyl dostatečně silný na to, aby byl schopen nadále životem procházet. Ve srovnání s Japonskou kulturou, tomu tak však není. Phyllis I. Lyons píše: „v západní evropské tradici proplétané křesťanstvím se vždy vyskytovala silná náboženská i sociální sankce proti sebevraždě. [...] Avšak v Japonsku, kultuře, která byla již od roku 1300 dominována válečnou mentalitou, nikdy neexistovaly žádné náboženské překážky proti sebevraždě; paradoxně, někdy bývá také brána jako nejlepší úniková cesta z daných situací.“¹⁵ Mezi nejhlavnější příklady patří samurajové, kteří si raději vzali svůj život, než aby padli do rukou nepřátel, či kamikadze piloti z období druhé světové války, kteří se obětovali pro svou zem.

Lyons ve své knize zmiňuje antropoložku Takei Lebra, autorku tří hlavních motivů, které dle jejího názoru vedou k sebevraždě v Japonsku. Jedná se konkrétně o: touhu komunikovat (např. sebevražda s účelem vyvolat v někom pocit viny), touhu po sociální soudružnosti (zde se především projevuje tradice samurajů; touha následovat svého pána až za hranice života), a příliš velký nátlak na vztah mezi statusem a jeho rolí (příkladem je kompulzivní sebevražda z obavy ze selhání své role).¹⁶ Lyons uvádí, že Dazaie bychom do určité míry mohli zařadit do všech tří zmíněných kategorií. (1) Touha komunikace – podle Lyons byl Dazai několikrát obviněn ze snahy spáchání sebevraždy jako způsobu emocionálního vydírání. (2) Touha po sociální soudružnosti – zde patří také specifický druh sebevraždy zvaný *shinjū*¹⁷ – tři Dazaiovy snahy o spáchání sebevraždy byly tohoto typu (Jozo se také pokusil zabít tímto způsobem). (3) Nátlak na vztah mezi statusem a rolí je také v Dazaiově životě patrný a mohli bychom ho najít v jeho neschopnosti nést životní tíhu na

---

života v dnešním Japonsku [...] *Zapadající slunce*, svou hloubkou porozumění dnešním Japoncům, vyvolává a odhaluje aspekty japonského národa jako celku. Právě z tohoto důvodu byl román tak úspěšný a dojemný pro Japonce všech společenských tříd.” (Vlastní překlad. KEENE, Donald. *Introduction*. In: DAZAI, Osamu, *The Setting Sun*. s. xvii.)

¹⁵ Vlastní překlad. LYONS, Phyllis I. *The Saga of Osamu Dazai*. s.10. „Suicide in the Western European Christian tradition has had strong religious and social sanctions against it. [...] But in Japan, in a society that has been since the 1300's dominated by warrior mentality, there have not been even any religious impediments to suicide; paradoxically, it has even been seen as the best way out of certain situations.”

¹⁶ LEBRA, Takei. *Japanese Patterns of Behavior*, s. 190-200. Citováno z: LYONS, Phyllis I. *The Saga of Osamu Dazai*. s. 10.

¹⁷ Jedná se o specifický druh sebevraždy, kterou společně spáchají dva lidé, kteří se milují.

svých ramenou. Ze všech těchto příkladů můžeme odvodit, že si Dazai neprošel příliš klidným životem, ale naopak byl jeho život zaplněn zoufalstvím.

Lyons na závěr píše, že „Dazai, který měl osobního neurotického nutkání k sebevraždě, byl navíc obklopen tradicí, která jakoby uznávala jeho činy.“¹⁸

1. 3. Stručné proplutí životem Osamu Dazaie

Ráda bych těm, kteří o Dazaiovi ještě neslyšeli, předala alespoň malý výřez jeho života, avšak nebudu příliš zabrušovat do všech koutů. Myslím si, že by bylo pro čtenáře příjemné, kdyby o autorovi předem alespoň něco málo věděli, a to především z toho důvodu, že dílo *Selhání* je považováno za částečné autobiografické. Mým úkolem v této části práce však nebude srovnávat životní události Dazaie s událostmi v jeho dílech, čemuž se třeba věnovala Phyllis I. Lyons, která se vydala pátrat po životních stopách Dazaie až do Japonska a to dokonce také prostřednictvím, těch kteří samostatného Dazaie znali, a veškeré své poznání sepsala do knihy *The Saga of Dazai Osamu*.

Osamu Dazai byl pseudonym Tsushima Shūjiho, který se narodil roku 1909 a to do bohaté rodiny v hospodářské části severního Japonska zvané Tsugaru, kde prožil poněkud nezáživné dětství, dokud se neodstěhoval, aby absolvoval střední školu.¹⁹ Ve škole se mu dařilo velmi dobře a již v poměrně brzkém věku dal najevo své literární nadání.²⁰ Avšak během 20. let si celá japonská společnost prošla změnami a obrátila tak nejen jeho život na trať řízenou chaosem. Roku 1929, tedy když mu nebylo ještě ani 20 let, se poprvé pokusil spáchat sebevraždu²¹; roku 1930 nastoupil na univerzitu v Tokiu, avšak nikdy své studium nedokončil; roku 1935 nabyl na své popularitě, když se znovu pokusil spáchat sebevraždu a v obálce zanechal sbírku povídek; v této době se stal závislým na morfiu a musel navštívit několik nápravných institucí; roku 1936 se znovu pokusil o sebevraždu, tentokrát však s ženou; roku 1947 publikoval jedno ze svých nejslavnějších děl *Zapadající slunce* a o rok později bylo publikováno také dílo *Selhání*. Toho stejného roku tentokrát již úspěšně spáchal sebevraždu a jeho tělo bylo nalezeno v den, kdy by oslavoval své 39. narozeniny.²²

Podle Phyllis I. Lyons Dazaie psaní drželo při životě, nebo jinými slovy, psaní tzv. Osamu ságy bylo jeho životním úkolem. Lyons chápe Osamu ságu jako Dazaiovu snahu

---

¹⁸ Vlastní překlad. LYONS, Phyllis I. *The Saga of Osamu Dazai*. s. 11. „Dazai had, in addition to a personal neurotic compulsion toward suicide, a tradition that seemed to authenticate his actions.“

¹⁹ LYONS, Phyllis I. *The Saga of Osamu Dazai*. s. 2.

²⁰ KEENE, Donald. *Translator's Introduction*. In: DAZAI, Osamu. *The Setting Sun*. s. xiv-xvi.

²¹ LYONS, Phyllis I. *The Saga of Osamu Dazai*. s. 2-3.

²² KEENE, Donald. *Translator's Introduction*. In: DAZAI, Osamu. *The Setting Sun*. s. xiv-xvi.

zkoumat vlastní minulost a snahu přijít na to, kým vlastně byl. „Je to příběh s předem daným závěrem: hrdinu čeká smrt, dosažení jeho hledání je smrt. Je to sebevražedný dopis, rozloučení se světem, které trvalo sepsat 15 let. Psaní bylo hnací silou Dazaiova života a jeho dokončení znamenalo dlouho očekávané odpoutání od bolestné existence.“²³

1. 4. Mezi řádky děl Osamu Dazaie

Osamu Dazai je znám pro psaní takzvaných „já-románů“²⁴, což odkazuje na příběhy psané v první či třetí osobě, u kterých je možné narativní hlas zaměnit se samotným autorem. Tento styl psaní je tak především spojován s těmi, jejichž díla jsou alespoň částečně charakteru autobiografického. Podle Phyllis I. Lyons, která se přesně o vztah mezi Dazaie a jeho dílem zajímala, tento typ psaní vždy nabývá zpovědní charakter – „autor může vyjadřovat hněv nebo odpor, nebo může žádat o odpuštění, nebo jednoduše zkoumat jeho duševní stav, ale vždycky mluví o sobě a pro sebe.“²⁵ Právě Dazai byl pro tento typ románu velmi znám a obdivován.²⁶ Lyons se tak domnívá, že právě v díle od Osamu Dazaie může čtenář nalézt „mimořádné pojetí sebe sama, které není zcela neznáme pro západní čtenáře.“²⁷

1. 5. Je román adekvátním zdrojem?

Stejně jako Albert Camus si myslím, že „červ je v srdci člověka,“²⁸ a právě z toho důvodu mi přijde více než adekvátní pátrat po *podčlověku* mezi řádky literárního díla, skrze které můžeme nahlížet přímo na samotné srdce člověka. Právě umění je schránkou lidského srdce, neboť má tu schopnost uchovávat naši lásku a vášně.

Myslím si, že je více než zajímavé snažit se ponořit do myšlenek někoho, kdo tak velkou část svého života prožil právě zapisováním svých myšlenek a zkušeností, vytvářením příběhů a ukládáním střípků svého srdce právě mezi řádky svých děl. Literárními děly Osamu Dazaie jsem fascinována už pár let a i přesto, že mě mrzí, že nejsem schopna číst jeho díla v jejich originálním znění a musím je trávit pouze prostřednictvím překladu, jsou mi jeho díla velice blízká a ráda bych jeho slova a mou interpretaci, především jeho

---

²³ LYONS, Phyllis I. *The Saga of Osamu Dazai*. s. 14.

²⁴ Vlastní překlad z anglického „i-novel“. Lyons ve své eseji „Art Is Me“: Dazai Osamu’s Narrative Voice As a Permeable Self píše o zájmu o individuální „já“ jako o jednom z centrálních témat západního pojetí románu.

²⁵ Vlastní překlad. LYONS, Phyllis I. *The Saga of Osamu Dazai*. s. 7 „the author may be expressing anger or resistance, or he may be begging forgiveness, or simply investigating his state of mind, but always he is speaking of and for himself.

²⁶ Tamtéž, s. 7-8.

²⁷ LYNOL, Phyllis I. „Art is Me“, s. 94.

²⁸ CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*. s. 16.

tragického zoufalství a pocitu odcizení od lidství, předala také dalším lidem, kteří si libují v umění a filosofii.

„Přesně tak literatura (od nynějška by bylo lepší říkat *psaní*), odmítající přidělit textu (a světu jako textu) „tajemství“, tedy nějaký konečný smysl, uvolňuje aktivitu, kterou bychom mohli nazvat kontra-teologická a která je dočista revoluční, neboť odmítnout ustanovit smysl znamená konec konců odmítnout Boha a jeho hypostaze, rozum, vědu a zákon.“²⁹ Umění tak překračuje meze rozumu a zákonu. Právě proto si myslím, že právě v umění nahlížíme na tu nejautentičtější formu lidského bytí. Umění se nesnaží být logické, umění se snaží popisovat, odhalovat a držet nás při životě.

Pokud jsme ochotni přijmout stanovisko, že román je adekvátním zdrojem, mohli bychom si teď položit otázku proč po *podčlověku* pátrám právě v dílech Osamu Dazaie.

Jsem přesvědčena, že právě Dazai je výborným spisovatelem, na kterého se můžeme obrátit, pokud se snažíme lépe porozumět člověku, který si je vědom absurdity světa a lidských bytostí v něm. „Osamu Dazaiova hrůza ze života byl způsobena jeho pronikavým vhledem do *la condition humaine* – povědomím o pomalé, neúprosné smrti, která začíná na počátku života; uvědomění si, že pravá empatie je nejvzácnější, nejcennější a nejméně dosažitelný atribut lidské interakce; a přesvědčením, že je marné bojovat o překonání neustále se rozšiřující propasti oddělující jednotlivce od těch kolem něj.“³⁰ Jeho unikátní vhled na podstatu lidského života, kterou nemohl zkoumat jinak než jen ve vztahu k sobě samému, je právě tím, co nám k odhalení *podčlověka* pomůže nejvíce.

Píšu únavný příběh pro mladé čtenáře, ne proto, že bych chtěl být jiný, nebo proto, že jsem nezaujat vkusu mladých čtenářů. Píšu jej spíše proto, že vím, že je to potěší. Mladí čtenáři jsou dnes unavení a starí sami o sobě, a můj příběh jim nepřinese žádné znepokojení ani žádná překvapení. Je to příběh pro ty, kteří ztratili naději.³¹

---

²⁹ BARTES, Roland, *Smrt autora*. s. 77.

³⁰ Vlastní překlad. BRUDNOY, David. *The Immutable Despair of Dazai Osamu*. s. 457. „Dazai Osamu’s terror of life was occasioned by his penetrating insight into *la condition humaine*—an awareness of the slow, inexorable death that begins at the origin of life; a realization that true empathy is the rarest, most precious and least attained attribute of human intercourse; and a conviction that it was futile to struggle to overcome the constantly widening gulf separating the individual from those around him.“

³¹ Vlastní překlad. DAZAI, Osamu. *Of Women*. s. 145. „I am writing a tired story for young readers not because I want to be different or because I am unconcerned with young readers’ tastes. I write it rather because I know it will please them. Young readers are tired and old themselves these days, and my story can bring them no discomfort and no surprises. It is a story for those who have lost hope.“

Tento krátký úryvek z Dazaiovy básně *O ženách*³² nám poskytuje náhled na to, o čem Dazai píše a pro koho jsou jeho díla směřována. Již zde můžeme odvodit, že si Dazai byl více než vědom veškerého neštěstí, které se ve světě nachází a že mu bylo bližší více než většině z nás, avšak zoufalství nepropadl a pomocí svých slov ho zvěčnil. Právě toto porozumění jeho čtenářům a věčnost jeho příběhů, je tím, co jej činí tak fascinujícím.

---

³² V anglickém překladu vydáno pod názvem *Of Women*.

Myšlenky Friedricha Nietzscheho a Alberta Camuse

Předtím než se vůbec pokusím o jakýkoliv výklad díla Osamu Dazaie (a to především se zaměřením na hlavní postavu románu *Selhání* Joza), bude potřebné představení hlavních pojmů, které celou prací budou držet pohromadě. K jejich vysvětlení použiji myšlenky především Friedricha Nietzscheho a Alberta Camuse, přičemž budu čerpat z jejich úvah o nihilismu a absurdnu, protože obě tyto myšlenková východiska budou pro můj výklad a definici *podčlověka* nesmírně důležitá.

Neboť úkolem mé práce je pomoci Jozo představit *podčlověka*, a to také jako jakýsi opak Nietzscheho nadčlověka, myslím si, že by bylo namístě začít právě s výkladem nihilismu, a to se zaměřením na nihilismus pasivní a později se také vrhnout na odhalení nadčlověka, jak jej Nietzsche představuje ve svém díle *Tak pravil Zarathustra*. Od nihilismu se poté přesunu k absurdnu a sebevraždě v pojetí Alberta Camuse.

2. 1. Friedrich Nietzsche a nihilismus

Nihilismus jako filosofický směr popírající bezprostřední objektivní pravdu, je založen na myšlence, že žádná pravda nemůže existovat, neboť neexistuje ani žádný absolutní stav věcí³³. Život nemá inherentní význam, účel či hodnotu. Proč to tak vůbec je? Jak se lidé ocitli v tomto nihilistickém momentu? Navazuje to na Nietzscheho prohlášení, že *Bůh jest mrtev!* Nihilismus tak vzniká na základě kritiky křesťanské morálky, která navazovala na Platóna, který jako první odvrátil naši pozornost od zemského světa ke světu idejí³⁴. Nihilismus jako znehodnocování hodnot je tak dějinná událost. „Nihilismu se dnes objevuje *ne* proto, že by nechuť k bytí byla větší než dříve, nýbrž proto, že člověk začal být vůbec nedůvěřivý vůči „smyslu“ ve zlu, ba i v bytí. *Jedna* interpretace zanikla; protože však platila za *jedinou*, zdá se, jako by v bytí žádný smysl neexistoval, jako by vše bylo *nadarmo*.“³⁵

Podle Heideggera byl nihilismus pro Nietzscheho jakýmsi prvním krokem k tomu, aby došlo k přehodnocení do té doby stávajících hodnot. Tvrdí, že nihilismus byl podle Nietzscheho destruktivní silou, která byla spojována s úpadkem hodnot, avšak nikdy podle

---

³³ NIETZSCHE, Friedrich. *Pozdní pozůstalost I.* s. 287.

³⁴ Tento obrat k idejím, či figurovanému světu je podle Nietzscheho špatný, a právě z toho důvodu se nadčlověk má obracet zpátky k tomu zemskému.

³⁵ NIETZSCHE, Friedrich. *Pozdní pozůstalost I.* s. 180. [4].

něj Nietzscheho destruktivní nihilismus neměl nic společného s lidským sentimentem, neboť nihilismus existuje mimo lidské aktivity a lidský svět, dotýká se lidí pouze na rovině bytí.³⁶

Právě proto je nihilismus spíše záležitostí individuální, kdy ohrožuje jednotlivce více než by ohrožoval společnost jako takovou. Často se stane, že narazíme na někoho, kdo již není schopen nacházet smysl či hodnoty ve věcech, o kterých dříve nepochyboval. Právě v momentě, kdy se naše mentalita takto změní a my přestaneme všechno, co nám je předkládáno brát jako absolutní pravdu a budeme se snažit tyto věci dokonce nějak prozkoumat a negovat, stojíme tváří v tvář nihilismu. Jak však budeme reagovat na svět poté, co mu odstraníme záclonu absolutní pravdy se může odlišovat.

Podle Nietzscheho existují dva stavy nihilismu: aktivní a pasivní.

Je *dvojznačný*.

A)) Nihilismu jako známka *vystupňované moci ducha*: jako **aktivní nihilismus**.

Může být známkou *síly*: síla ducha může vzrůstat natolik, že jí jsou *dosavadní* cíle („přesvědčení“, články víry) nepřiměřené

B)) Nihilismus jako úpadek a ústup moci ducha: **pasivní nihilismus**:

jako známka *slabosti*: síla ducha se může unavit, *vyčerpá*, takže jsou jí dosavadní cíle a *hodnoty* nepřiměřené a neseťkávají se už s vírou –³⁷

Aktivní nihilismus je význačný projevem síly, naopak nihilismus pasivní je spojován se slabým duchem. Tato práce se bude více zajímat právě pojmem pasivního nihilismu, avšak alespoň v krátkosti představím obě formy.

Jak budu jednat, pokud jsem vystaven nihilismu? Budu se snažit situaci nějakým způsobem vyřešit, popřípadě ji dokonce využít a nějak se z ní poučit a zlepšit nebo se ji budu snažit za každé okolnosti vyhnout? Aktivní nihilista bude vždy vynakládat úsilí, aby nad situací získal moc. Ba dokonce dosavadní hodnoty a přesvědčení může považovat za nedostačující v porovnání s jeho navyšující se mocí ducha. Pasivní nihilista však tak útočný není, jeho duch je příliš slabý na to, aby o jakoukoliv formu ničení a síly vůbec usiloval. Vše, co přijde jeho cestou sebou nechá jakoby proplout, čímž může docházet k jeho rozkladu ducha. Právě také hlavní postava románu *Selhání*, Jozo, je pasivním nihilistou. Je si vědom veškerého zoufalství světa a toho, že postrádá jakýkoliv smysl a cíl, ale zároveň není schopen

---

³⁶ HEIDEGGER, Martin. *Nietzsche: The Will to Power as Art*. s. 199-221.

³⁷ NIETZSCHE, Friedrich. *Pozdní Pozůstalost I*. s. 286-287. [35] (27)

s jeho pozorováním nic dělat, a tak jediné co mu zbývá, je proplouvat světem jako pozorovatel. Ráda bych si myslela, že pasivní nihilista je tedy ten, který je citlivý vůči veškerému absurdnu světa, avšak je spirituálně slabý na to, aby se s tím nějak vyrovnal a jeho duševní stav je tak neustále v rozpoložení – jakoby svět, ve kterém se vyskytuje nedával smysl vůči jeho vnitřnímu svět, světu jeho myšlenek. Nietzsche píše: „mnoho jemnějších lidí chce *klid*, pokoj od svých *afektů* – usilují o *objektivitu*, neutralitu, jsou spokojeni, mohli zůstat stranou jako *diváci* – a to kritičtí diváci se zvědavou a srdnatou převahou.“³⁸ Právě k tomuto propojení mezi jemností či citlivostí člověka a pasivním nihilismem (a absurdnem) se budu znovu vracet při analýze hlavní postavy.

2. 1. 1. Nietzsche a pasivní nihilismus

Pasivní nihilismus, jakožto oslabení ducha vystaveného absurdnímu světu, ve kterém není schopen sápat po moci, tak přivádí člověka do stavu, kdy mu nezbývá než se stát pozorovatelem svého vlastního života. Vše je pro něj příliš náročné, příliš zatěžující. Pokud bychom aktivního nihilistu přirovnali k Nietzscheho nadčlověku, pasivního nihilistu bychom poté mohli chápat jako *podčlověka*.

Pasivní nihilista, jehož duch je vyčerpán, se tak nezvládá nejen dále rozvíjet, jak tomu činí nihilista aktivní, ba dokonce není ani schopen zabezpečit své vlastní lidství a upadá tak do stavu úplného zoufalství, kdy dochází ke ztrátě víry a motivace. Právě z tohoto důvodu však ani není schopen se stávající situací něco dělat, pouze přetrvává ve světě, o kterém je přesvědčen, že postrádá veškeré hodnoty a smysl. V extrémních případech se tento zoufalý jedinec obrací také na různé způsoby *zániku*. „*Zánik* se prezentuje jako *sebe-zahubení*, jako instinktivní vyhledávání toho, co *musí ničít*. *Symptomy* tohoto sebeničení těch, kteří přišli zkrátka: sebestipování, užívání jedů, opájení, romantika.“³⁹ Myslím si, že právě v tomto stavu *zániku*, kdy má člověk potřeby sebe-zahubení, mu je dopřán jakýsi komfort – prodlužuje tak sice své trápení, ale je to do jisté míry lepší než beznadějné čekání na jasnější dny. Je příjemnější odpočívat na ztroskotaném ostrově, než nepřetržitě plavat a doufat, že narazíte na pevninu. Naopak zažívat neustálá pocit, že ve vodě lapáte po dechu je hrozné. Tedy je mnohem více jednoduché spadnout do tohoto stavu rozkladu než se neustále motat v myšlence, že „*pravdivý svět vůbec neexistuje*.“⁴⁰

---

³⁸ NIETZSCHE, Friedrich. *Pozdní Pozůstalost I.* s. 34. [104].

³⁹ Tamtéž, s. 182. [11].

⁴⁰ Tamtéž, s. 289. [42].

Z toho vyplývá, že pokud je tento člověk vystaven nihilistickým myšlenkám, není schopen se s nimi nijak vypořádat, a pouze v nich jakoby uvízne. Na rozdíl od něj aktivní nihilista je překoná a možná se dokonce sám posune na další úroveň a stane se nadčlověkem. Obyčejný člověk se nihilistickým myšlenkám příliš věnovat ani nebude. Nejlépe se pak tedy s nihilismem vyrovnávají „ti nejumírněnější, ti, kteří *nepotřebují* žádná extrémní dogmata, ti, kteří dobrý díl náhody, nesmyslnosti nejen uznávají, nýbrž milují, kteří mohou myslet člověka i se značným snížením jeho hodnoty, aniž se stali malými a slabými.“⁴¹

2. 1. 2. Nietzsche a nadčlověk

Nietzsche o nadčlověku píše ve svém díle *Tak pravil Zarathustra*. Zarathustra promlouvá k lidu: „*Hlásám vám nadčlověka*. Člověk jest cosi, co má být překonáno. Co jste vykonali, aby byl překonán? Všechny bytosti dosud vytvořily něco nad sebe samy: a vy chcete býti odlivem tohoto velkého přílivu a raději snad se vrátit k zvířeti, než abyste překonali člověka?“⁴² Z toho vyplývá, že nadčlověk je ten, kdo dokáže překonat člověka, a zároveň je zde poukazováno také na fakt, že člověk se vlastně zasekl ve stejném bodu a nemá ani zájem, aby se stal bytostně vyspělejší, naopak rád zůstává obalen komfortní záclonou lží a nepravd, které ho běžně obklopují. Nadčlověk se odpoutává od fiktivního morálního světa náboženství a upoutává se zpátky k zemi: „Vaše vůle nechť dí: nadčlověk *budiž* smysl země!“⁴³ Může se nám tedy jevit, že nadčlověk je novým smyslem lidského života. Již byl pronesen výrok „*Bůh jest mrtev!*“⁴⁴ a nyní nastal čas obrátit naši pozornost k nadčlověku, tj. tomu kdo chce překonat člověka a namísto k idejím se upoutává k tomu, co je zemské. Nadčlověk však není poslední dokonalá forma člověka. Mimo jiné tomu, aby vůbec nějaká finální forma člověka vůbec mohla existovat brání Nietzscheova myšlenka věčného návratu: „popíráme konečné cíle: kdyby bytí nějaký mělo, muselo by ho už být dosaženo.“⁴⁵ Nadčlověk se neustále snaží překonávat, neustále se snaží posouvat ve svém vývoji dále.

Jaký je však vztah mezi nadčlověkem, člověkem a podčlověkem? „Člověk jest provaz natažený mezi zvířetem a nadčlověkem – provaz nad propastí. [...] Co je velkého na člověku, jest, že je mostem a nikoli účelem: co lze milovati na člověku, jest, že je *přechodem* a *zánikem*.“⁴⁶ Jako základní kámen zde využijeme obyčejného člověka – ten zde stojí pouze

---

⁴¹ NIETZSCHE, Friedrich. *Pozdní Pozůstalost I*. s. 183. [15].

⁴² NIETZSCHE, Friedrich. *Tak pravil Zarathustra*, s. 10.

⁴³ Tamtéž, s. 10.

⁴⁴ Tamtéž, s. 10.

⁴⁵ NIETZSCHE, Friedrich. *Pozdní Pozůstalost I*. s. 180-181. [6]-

⁴⁶ Tamtéž, s. 12.

jako prostředník (*provaz*), který je spojníkem mezi nadčlověkem a *podčlověkem* (*zvířetem*). Již z názvu lze snadno odvodit, že nadčlověk, bude stát nad obyčejným člověkem, evolučně se posune na vyšší úroveň a bude více blízký bohu, než svému bližnímu (tj. člověku), naopak *podčlověk*, se vydá směrem opačným, a jeho lidskost se propadne, jako kdyby postupně chátral, až se z něho stane něco, co vlastně člověka ani nepřipomíná. Ten, kdo již není schopen fungovat na lidské úrovni, kdo je vyčerpán a oslaben (především tedy duševně) spadne na úroveň zvířecí. (nadčlověk-člověk-zvíře). Člověk tedy může být jak *přechodem* k nadčlověku, tak *přechodem* k *podčlověku* – který je spojován se *zánikem* (a to jako *sebezahuběním* jak již bylo zmíněno dříve).

Stefan Bolea ve své eseji *The Nihilist as a Not-Man. An Analysis of Psychological Inhumanity* představuje rumunského filosofa E. M. Ciorana, který představil tři kritiky Nietzscheho nadčlověka. (1) Tvrdí, že Nietzsche vlastně smrtí boha a následovným vytvořením nadčlověka neudělal nic jiného, než že by nahradil ideály. Podle něj zde dochází k pouhému zaměnění pojmů – tj. nadčlověka bychom tak mohli považovat za novou božskou bytost.⁴⁷ (2) Dalším jeho argumentem je fakt, že oproti zvířatům je člověk strašlivější – „člověk je v porovnání s opicí uměleckým dílem. Avšak, je také d'áblem v porovnání s naivní opicí, spící v noci ducha.“⁴⁸ Bolea ale namítá, že pokud jsme s tímto argumentem spokojeni, souhlasili bychom s tím, že člověk nemá toužit po rozvoji, má si vystačit se svou neviností a naivitou. Nietzsche sám tvrdí, že „nejvyššího zla je třeba k nadčlověka nejvyššímu dobru.“⁴⁹ Nadčlověk tak musí být krutý, aby mohl přetvořit svět. (3) Jeho třetím argumentem je fakt, že je dostatečně vysilující být obyčejným člověkem, natož neustále se snažit překračovat sám sebe na cestě k nadčlověku. Bolea píše „příliš mnoho bytí vytváří stagnaci, příliš mnoho překračování přináší chaos.“⁵⁰ Tento argument vlastně představuje nový faktor a to ten, že pokud se až moc budeme snažit překračovat sami sebe, může nastat ta potíž, že během tohoto procesu neztratíme pouze nadčlověka, ale také naše lidství a můžeme spadnout až na dno *podčlověka*.

---

⁴⁷ BOLEA, Stefan. *The Nihilist as a Not-Man. An Analysis of Psychological Inhumanity*. s. 37.

⁴⁸ Vlastní překlad. BOLEA, Stefan. *The Nihilist as a Not-Man. An Analysis of Psychological Inhumanity*. s. 39. „A man is a work of art compared to an ape. However, he is also a devil compared to the naive ape, asleep in the night of spirits.“

⁴⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Tak pravil Zarathustra*, s. 277.

⁵⁰ Vlastní překlad. BOLEA, Stefan. *The Nihilist as a Not-Man. An Analysis of Psychological Inhumanity*. s. 39-40. „As too much being produces stagnation, too much becoming brings chaos.“

2. 1. 3. Nadčlověk a podčlověk jako zrcadlo člověka

Nadčlověk ani *podčlověk* nejsou jinou vývojovou fází člověka, jsou pouze jeho zrcadlem. Oba tyto směry rozvoje vycházejí ze stejného bodu – člověk – ale vydávají se jinými směry (aktivně směrem nahoru k nadčlověku; či pasivně směrem dolů k *podčlověku*), nic to však nemění na tom, že oba jsou stále lidé. I přesto že nadčlověk si může myslet, že je svým neustálým překonáváním sám sebe a svého lidství o něco blíže k tomu božskému a že *podčlověk* bude naopak přesvědčen o tom, že se přibližuje spíše zvířeti, jsou to jen jejich vlastní představy. Nahlízejí na sebe jakoby přes zrcadlo své mysli a na základě svých myšlenek interpretují své vlastní bytí. Později v rozboru knihy *Selhání* ale uvidíme, že to jak interpretujeme sami sebe, se ne vždy shoduje s tím, jak nás pozorují ostatní lidé ve světě. To, že sám na sebe nahlížím jako na boha, či jako na ropuchu neznamená, že to tak opravdu je. Ve skutečnosti je příliš komplikované změnit lidskou národu.

Nadčlověk i *podčlověk* je stále pouze člověk, co se odlišuje je jejich odloučení od společnosti. Odlišuje se to, na které straně zrcadla se nacházejí. Metaforu o zrcadle bych ráda propojila s myšlenkou od Stefana Bolea, který tvrdil, že nadčlověk je antisociální, kdežto ne-člověk (převáděno na *podčlověka*) je asociální.⁵¹ Do jisté míry jsou oba izolovaní od okolního světa, ale jiným způsobem. Pokud bychom si to chtěli představit vizuálně na metafoře zrcadla, představuji si nadčlověka jako toho, kdo stojí před zrcadlem a vidí jen sám sebe ve své zdokonalené podobě, je sám svým pánem; naopak *podčlověk* bude vnímat svůj odraz jakoby za zrcadlem, izolovaný, osamělý, nahlízející na svět bez toho, aby byl schopen uchopit své místo v něm. Ani nadčlověk ani *podčlověk* tak nejsou novou formou člověka, jsou pouze naši vlastní interpretaci našeho bytí; jsou tím, jak nahlížíme sami na sebe.

2. 2. Albert Camus a absurdno

Albert Camus definuje absurdno jako „konfrontaci a neutuchající zápas,“⁵² přičemž se jedná o konfrontaci mezi lidským duchem a světem, neboť absurdno není možné bez účasti obou; neutuchající zápas poté souvisí s nepřítomností naděje. Přesně tento nedostatek naděje, a tak tedy i budoucnosti, spojuje absurdno s tématem sebevraždy jako úniku od něj.

Camus píše: „pocit absurdity, který se může vynořit na nároží kdejaké ulice, dokáže zalomcovat každým.“⁵³ Mohli bychom si tak člověka představit jako pohybujícího se v absurdním světě již od narození, avšak si toho není až od určitého momentu vědom – jako

---

⁵¹ BOLEA, Stefan. *The Nihilist as a Not-Man. An Analysis of Psychological Inhumanity*. s. 43.

⁵² CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*. s. 48.

⁵³ Tamtéž, s. 23.

bychom celý svůj život pozorovali svět z pozadí jakési záclony, která nám svět usnadňuje. Dokud si nevšimneme, že něco vlastně vůbec nedává smysl, že celý život je absurdní – ráno se probudím, něco sním, jdu do práce, zase něco sním, jdu domu, zase něco sním, umyji se a jdu spát, jen abych celý tento začarovaný kruh opakoval znovu a znovu. „Ale stačí, aby se jednoho dne ozvalo ‚proč‘ a začíná ono znechucení poznamenané údivem.“⁵⁴ V tento moment je člověk postrčen z poza záclony a musí se nyní snažit poprat se vším, co mu svět předhazuje. A přesně v ten moment, kdy si všímáme rozdílů mezi světem kolem nás a našim vlastním pojetím o světě, dochází k odhalení absurdity, neboť Camus píše, že „absurdno není zakotveno ani v člověku [...], ani ve světě, ale v jejich společné přítomnosti.“⁵⁵ Camus navíc tvrdí, že pokud dojde k momentu, kdy si je člověk plně vědom absurdity světa, bude se cítit jako cizinec mezi ostatními (což může vézt k jeho odcizení od ostatních).

Jsem toho názoru, že k tomuto uvědomění absurdity mají mnohem blíže lidé citliví; lidé, kteří na svět nahlízejí očima pozorovatele, kteří si všímají věcí, nad kterými by se obyčejný člověk ani nepozastavil. Proto si také myslím, že právě více citliví (a možná i inteligentní lidé) se mnohem více často nacházejí v objetí zoufalství a nepříjemných myšlenek či pocitů. Ráda bych v průběhu mé bakalářské práce, a to právě prostřednictvím rozboru Joza, ukázala propojení mezi nihilismem a absurdnem, a jak to jsou právě ti více citliví z lidí, kteří jsou těmito pocity zavaleni – mým cílem je dokázat, že citliví a vnímaví lidé jsou mnohem více vystaveni nebezpečí uvědomění si absurdity světa, což často vede k již zmíněnému pasivnímu nihilismu. Mým záměrem je tak tedy ukázat člověka citlivého, který je do světa absurdity ponořen, a předvést, jak se v něm projevuje nihilismus. Tohoto člověka bych ráda nazvala *podčlověkem*, neboť jeho úmyslem není se s absurditou či nihilismem jakýmkoli způsobem vyrovnat. Jeho činnosti jsou pasivní a jeho účelem je životem pouze proplouvat.

2. 2. 1. Albert Camus, absurdno a sebevražda

Jakmile je člověk vystaven absurdnu, objeví se před ním dvě cesty, na které se může vydat: může absurdním pocitům propadnout (a spáchat sebevraždu), či se může zotavit. „Máme dobrovolně zemřít, nebo navzdory všemu doufat?“⁵⁶

---

⁵⁴ CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*.

⁵⁵ Tamtéž, s. 47.

⁵⁶ Tamtéž, s. 30.

Jelikož je absurdno spojováno s nepřítomností naděje (a je tak také bez budoucnosti) a lidským duchem, mohli bychom dojít k závěru, že smrt je koncem absurdna, neboť „absurdno není možné mimo lidský duch. A tak absurdno, jako vše ostatní, končí se smrtí.“⁵⁷

„Člověk, který si uvědomil absurdno, zůstane s ním navždy svázán. Člověk bez naděje a uvědomující si to už nepatří budoucnosti,“⁵⁸ píše Camus. Dalo by se to chápat tak, že pokud si jednou uvědomíme absurdního světa, je složité a vlastně i nemožné jej opustit; stejně tak jako je nemožné, aby na nás čekala budoucnost, pokud nemáme žádnou naději. A tak se sebevražda může oprávněně jevit jako jediná cesta ven z této temné propasti.

Často se říká, že lidé, kteří spáchali sebevraždu, nebyli dostatečně silní na to, aby žili, nebo že nenašli na světě význam, pro který by žili. Camus však tvrdí, že je kupodivu snadnější žít, pokud život žádný smysl ani nemá.⁵⁹

Právě to, že každý den pokračuji na své cestě absurdním životem, dokazuje že jsem naživu. Absurdno po nás chce, abychom na něj nahlíželi, abychom byli ve světě a uvědomovali si jeho rozporu se mnou samotným. Právě toto neustálé pochybováním o nás, o světě a o našem vztahu k němu, je tím, co nás naopak od sebevraždy vzdaluje. Mylně si můžeme myslet, že sebevražda je právě tím, co nás od absurdna osvobodí, avšak je to směr špatnou cestou, je to opak vzpoury, opak toho, co po nás absurdno vyžaduje, tj. abychom ho udrželi.⁶⁰ Absurdno „uniká sebevraždě,“ píše Camus „protože je zároveň vědomím a odmítáním smrti.“⁶¹

2. 2. 2. Albert Camus a mýtus o Sisyfovi

Nebudu se zde zabývat příliš o mýtu o Sisyfovi jako takovém, ale převážně se zaměřím na Camovu interpretaci jeho osudu – válí balvan na vrcholek, jen aby spadl a on mohl svůj úděl znovu opakovat. Camus Sisyfa pokládá za absurdního hrdinu, popisuje jeho unavené tváře a urputně namáhavou práci, asi tak ztrápeného, jak si ho představuje v naší myslí každý z nás. Avšak později dodává, že je to právě jeho návrat pro balvan dolů, který ho zajímá nejvíce, neboť právě to je podle něj moment, kdy je Sisyfos nejvíce vědomý – je si vědom svého úkolu, je si vědom svého neštěstí, a přesto neustále vykonává svůj osudový úkol. „Tento mýtus je tragický jedině proto, že jeho hrdina je vědomý.“⁶² Podle Camuse je jeho

---

⁵⁷ CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*. s. 48.

⁵⁸ Tamtéž, s. 49

⁵⁹ Tamtéž, s. 76.

⁶⁰ Tamtéž, s. 76-77.

⁶¹ Tamtéž, s. 77.

⁶² Tamtéž, s. 163.

osud stejně absurdní jako osud pracovníka, jenž vykonává stejnou práci každý den, ale ani jeden z nich nejsou tragickými, dokud si toho nejsou vědomi. Právě tato myšlenka, že si něčeho musíme být vědomi, hraje také velkou roli pro *podčlověka* – neboť se jím nemůže někdo jen tak stát na základě toho, že by v našich očích byl něco méně než člověk. *Podčlověk* je ten, kdo si je vědom absurdity světa; je to ten, kdo je schopen nahlížet na svět jako svět jež nedává smysl v souladu s mým vlastním duchem. Podle Camuse, Sisyfos navracející se pro svůj balvan, je šťasten. Stejně tak i podčlověk, který každý den musí nést na svých zádech hrůzu, že svět je absurdní a krutý, se vydává na podobnou cestu jako Sisyfos. Stejně tak také on se každý den rozhlíží nad plání svého života a i přesto, že před sebou vidí pouze propasti, ve své cestě pokračuje. Je si vědom svého neštěstí v životě, absurdity a nihilismu, jež jej obklopují den, co den, a i přesto se vydává na cestu dále a propastmi prochází.

Podčlověk v díle Osamu Dazaie

Nyní se budu snažit posbírat všechna vlákna již zmíněných filosofí dohromady, a to mezi řádky knihy *Selhání*. Joza budu líčit jako někoho citlivého, *vědomého* – tj. jako člověka, který ve světě nahlíží za jeho opnu a vidí jeho absurditu; jako někoho kdo má nihilistické myšlenky, avšak je právě nihilistou *pasivním*, neboť jeho duch je vyčerpán a vede k *rozkladu*, který se projevuje jako síla *sebe-zahubení*.

3. 1. Předmluva – externí popis podčlověka

Jelikož *podčlověka* nepovažuji za fenomén, ale spíše za odraz člověka, který propadl do spár nihilismu a absurda, je dle mého názoru nejlepší jeho popis hledat interně – pomocí toho co nám o sobě sdělí ten, kdo se jako *podčlověk* cítí. Avšak v předmluvě knihy *Selhání* nám Dazai dává také tu možnost si představit, jak se náš pocit (nyní mám na mysli pocit, že se necítíme jako člověk) může projevit na naší tělesné schránce.

Dazai nám předkládá popis tři fotografií, které byly pořízeny v průběhu Jozova života. Je zajímavé dodat, že popis první fotografie vychází z reálného snímku pořízeného během Dazaiova dětství, zatímco zbývající dvě fotografie nejsou založeny na konkrétních snímcích, je stále možné dohledat fotky Dazaie pořízené v daných životních obdobích.

Důležité je také poznamenat, že jak předmluva, tak závěr jsou psány jinou postavou – jedná se o pána, kterému byly Jozovy deníky předány a jediné tyto dvě pasáže nejsou psány v první osobě či z Jozova pohledu.

(1.) Fotografie z období dětství popisuje chlapce obklopeného ženami, přičemž on jako jediný se patrně nehezky usmívá. Pozorovatel popisuje chlapce slovy: „těžko říci proč, ale čím déle jsem se na tu usmívající dětskou tvář díval, tím víc ve mně budila pocit něčeho nepřijemného a odpuzujícího. Smavá tvář to v žádném případě není. To dítě se totiž ani v nejmenším neusmívá. Důkazem toho je, že tam stojí zatínajíc pevně obě ruce do pěstí. Žádný člověk se přece nemůže usmívat se zaťatými pěstmi. Opička to je. Šklebící se opičí obličej.“⁶³ Je pozoruhodné, jak jsme již na úplném začátku knihy seznámeni s myšlenkou, že Jozo spíše než člověka připomínal již od dětství zvíře.

(2.) Druhá fotografie se zdá být pořízena někdy během jeho studentských let. Na začátku je jeho tvář popisována jako vyvíjející se do hezkého chlapce, avšak popis

---

⁶³ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 5-6.

pokračuje: „jenže i v tomto případě jsem z něj měl pocit stejné podivnosti. Jako by to ani nebyl skutečný člověk z masa a kostí. [...] Smějící se tvář na tomto snímku už nepřipomíná vrásčitou opičku. Zdobí ji skutečně vydařený krásný úsměv, který se přesto od běžných lidských úsměvů v něčem liší. [...] Pečlivému pozorování neunikne, že v tomto přitažlivém studentovi je něco ošklivého.“⁶⁴ I zde jsme opět připomenuti, jak nelidsky Jozo vypadá, a to i přesto že je obdařen půvabem. Albert Camus by ještě dodal, že samotný tento popis je absurdní. „Tento tíživý pocit při pohledu na nelidskost člověka, tento nevypočitatelný pád před obrazem toho, čím jsme, tato „nevolnost“, jak to nazval jeden současný autor, to je také absurdno.“⁶⁵ Proč tomu tak vůbec je? Proč se tady to absurdno vůbec nachází? Podle Camuse je to tím, že lidé nelidskost sami od sebe vylučují.⁶⁶

(3.) Na poslední fotografii, o které pozorovatel píše, je mnohem obtížnější uhodnout Jozův věk. Jedinou nápomocí při odhadu životního období jsou šedivé proužky v jeho vlasech. Na rozdíl od prvních dvou fotografií se Jozo tentokrát neusmívá. „Nemá žádný výraz. [...] Nemá žádnou osobnost.“⁶⁷ Pozorovatel dokonce zmiňuje, jak je pro něj velice komplikované si jeho tvář po zavření očí vybavit. „Člověk, na nějž už, jak se říká „sáhla smrt“, by byl možná výraznější a výmluvnější než tento tvor, na jehož lidském krku jako by seděla hlava tažného koně.“⁶⁸ I zde jsme znovu připomenuti, že protagonista se více než člověku podobá zvířeti. Avšak abychom si toto pozorování ještě stupňovali, nyní jsme také seznámeni s pozorováním, že i smrtelná maska by na pozorovatele měla větší dopad. Zdá se, že Jozo není pouze podobný zvířatům, ale že je také živým mrtvým. Stefan Bolea se ve své eseji *The Nihilist as a Not-Man. An Analysis of Psychological Inhumanity* také zmiňuje o tomto vztahu „ne-člověka“ ke smrti a tvrdí, že na rozdíl od nadčlověka, který smrt (myšleno jako existenciální nikoliv biologický fenomén) překonal, aby se posunul dál, *podčlověk* jako by byl mrtev již během toho, co je stále naživu, neboť být naživu je pro něj horší než samotná smrt.⁶⁹ Bolea píše: „je pod přísahou smrti již za života, existenci zapřísáhlé paralyzujícímu svědomí, do „nemoci k smrti“ a do zoufalé agonie pasivního nihilismu.“⁷⁰

---

⁶⁴ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 6-7.

⁶⁵ CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*, s. 28.

⁶⁶ Tamtéž, s. 28.

⁶⁷ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 7.

⁶⁸ Tamtéž, s. 7-8.

⁶⁹ BOLEA, Stefan. *The Nihilist as a Not-Man. An Analysis of Psychological Inhumanity*. s. 44.

⁷⁰ Vlastní překlad. BOLEA, Stefan. *The Nihilist as a Not-Man. An Analysis of Psychological Inhumanity*. s. 44. „he would be sworn to death in life, an existence dedicated to paralyzing consciousness, to „sickness unto death“ and to the agony of passive nihilism.“

3. 2. Zápisky první část – odcizení od ostatních lidí světa

Jak bylo již zmíněno dříve, Dazai je slavný pro psaní stylem takzvaného „já-románu“ a právě z tohoto důvodu (navíc nesmíme zapomenout fakt, že se jedná o částečně autobiografické dílo) někdy rozdíl mezi postavou a autorem může až vyprchávat. Navíc je tento styl znám právě pro svůj zpovědní charakter. Zápisky jsou navíc psány retrospektivně, to znamená, že autor znovu prochází svým životem a snaží se ho převyprávět, což mu dává možnost se vrátit k událostem z jeho nynějšího pohledu na svět, interpretovat a komentovat je se zkušenostmi, které od doby kdy se udály, získal, což dílu dodává větší hloubku.

Prožil jsem život plný hanby. To, čemu říkají lidské žití, je pro mne velká neznáma.⁷¹

Již z prvních dvou vět, které uvádí do chodu děj celé knihy, a zároveň nám poprvé představují hlavní postavu knihy Joza skrze jeho vlastní slova, můžeme odvodit, že tento román plave na vlnách úzkostných – a přesně v jejich hloubi budeme pátrat po lepším pochopení *podčlověka*, a to pomocí myšlenek pocházejících z jeho nitra.

Na začátku první části zápisků Jozo popisuje most postavený nad vlakovými kolejemi, popisuje, jak přes něj rád přebíhal s domněnkou, že se jedná o nějaký velkolepý zkrášlující prvek. „Nadšení však prudce opadlo ve chvíli, kdy jsem shledal, že se jedná o čistě užitkové schodiště.“⁷² Tak podobně také usoudil, že metro jezdí pod zemí, neboť je to něco zábavnějšího, a ne čistě praktického. V neposlední řadě zmiňuje také prostěradla, která považoval za doplňky, avšak „když jsem si téměř ve dvaceti uvědomil, že to jsou nad očekávání praktické věci, posmutněl jsem. Srdce mi usedlo nad lidskou šetrností.“⁷³ Zde vidíme jak i přes jeho zprvu dětského pohledu na svět, si je Jozo moc dobře vědom, jak monotónní lidský svět vlastně je. Většina věcí je vyráběna a většina činností je vykonávána pouze proto, aby splňovala nějaký účel. Na základě myšlenek Alberta Camuse víme, že již zde se tedy objevuje moment, kdy Jozův pohled na svět a skutečnost jsou v konfliktu – již zde tedy nahlížíme za oponu světa a vnímáme jeho absurdnost. Abych to formulovala ještě trochu jinak; absurdno nestává v moment, kdy se Jozo snaží objekty tohoto světa pochopit tak, jak nikdy nebylo jejich záměrem, aby byly pochopeny. Myslím si, že už v takto brzké

---

⁷¹ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 11.

⁷² Tamtéž, s. 11.

⁷³ Tamtéž, s. 12.

části knihy přicházíme k realizaci, že si je Jozo vědom rozdílnosti mezi jeho vlastním vnímáním světa a vnímáním světa ostatních lidských bytostí.

Dále se dozvídáme, že Jozo nikdy nezažil takzvaný „prázdný žaludek“. Všechno, co mu bylo nabízeno, vždycky snědl, avšak nikdy to podle něj nebylo z hladu, ale spíše ze zdvořilosti. Sám se zmiňuje, že jeho touha jíst spíše vystupovala z jeho touhy uspokojit ostatní. Dokonce se také zmiňuje, že ze společných jídel měl až panickou hrůzu, neboť pro něj měly charakter jakéhosi rituálu – rodina se třikrát během každého dne sešla ve stejné místnosti, aby společně usedla ke stolu a jedla. „Člověk pracuje, aby měl jídlo, bez něhož by umřel, a proto musí jíst – žádná jiná věta nebyla pro mne více nesrozumitelná, dvojsmyslná, v žádné jiné jsem neslyšel větší hrozbu.“⁷⁴ Je zajímavé, jak i tak základní bod každodenního života jako konzumování jídla, je pro Joza podivuhodným činem.

Prostě je pro mne počínání lidí dodnes jednou velkou záhadou a pravděpodobně už i zůstane. Nepokoj, v němž se noc co noc zmítám na lůžku, sténám, dokonce sílím, pochází z té úplné odlišnosti štěstí v mém vlastním pojetí a štěstí, jak je pojmají všichni ostatní lidé na celém světě. Jsem vůbec šťastný?⁷⁵

Otázku štěstí ponechme stranou, neboť jsem si více než jistá, že pokud bych se alespoň ponořila do snahy předložit nějakou odpověď, nejspíše bych se v jejích vodách utopila. Chtěla bych si však položit jinou otázku; pokud se mé přesvědčení o tom co je štěstí, odlišuje od konceptu štěstí všech ostatních, můžu být vůbec šťasten? (Ponechme teď stranou subjektivní štěstí, protože z takové stránky bude štěstí dosažitelné vždy. Ale co když nevíme, co štěstí obecně vůbec znamená? Co když si ho dokážeme představit pouze ve vztahu k sobě? Co když nedokážu myslet štěstí bez sebe samotného? Je pak štěstí jako takové vůbec dosažitelné, pokud jeho obecný význam ani nedokážu uchopit? Pokud nechápu odkud přichází štěstí všech ostatních, neboť jejich štěstí nikdy neodpovídalo mému konceptu štěstí, mohu být někdy šťasten?) „Sice mi od malička všichni neustále říkali, že jsem dítětem štěstěny, ale já sám si vzpomínám jen na peklo. Naopak všichni ti, kteří mě prohlašovali za šťastlivce, mi připadají nesrovnatelně, nepopsatelně spokojenější.“⁷⁶ Jelikož Jozo dochází k úsudku, že se jeho koncepce štěstí patrně neshoduje s koncepcí štěstí ostatních lidí v jeho životě, otázku o štěstí opouští a snaží se pátrat po neštěstí a starostech jeho bližních.

---

⁷⁴ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 13-14.

⁷⁵ Tamtéž, s. 13.

⁷⁶ Tamtéž, s. 14.

Zde je to čemu nerozumím: jestliže se mým sousedům daří přežít bez toho, aniž by se zabili, bez toho, aniž by se zbláznili, jestliže se jim daří udržovat jejich zájem o politické strany, nepodléhat zoufalství a odhodlaně se prát o existenci, mohou jejich trápení být skutečně opravdová? ⁷⁷

Řekla bych, že Jozův pohled na život je jasný: život je plný utrpení a zoufalství a neustále si vyžaduje naše úsilí, abychom ve spáry zoufalství nepropadli. Jestliže však v tomto krutém a absurdním světě existují lidé, kteří dokážou svým životem proplouvat bez jakýchkoliv problémů; bez toho, aby měli obavy, že oni jsou ti jediní, kteří nezapadají a že jejich život je plný neustálého trápení, jsou jejich problémy vůbec oprávněné? Mají vůbec právo si stěžovat? Jozo přichází k závěru, že žít takový život musí být určitě pohodlné, avšak doufá, že všichni lidé takoví nejsou (zde se projevuje jeho naděje, že přece jen možná není jediným, jemuž byla muka lidského života odhalena). Snaží se tedy přijít na to, o čem takoví lidé vůbec přemýšlejí. Protože pokud dokáže přijít na jejich myšlenky, určitě by on také mohl otočit svůj zoufalý život v něco méně zoufalého. Avšak jeho snahy přichází ve zmar „čím víc o tom všem uvažuji, tím méně tomu rozumím, a tím víc si sám připadám úplně jiný než všichni ostatní, napadený neklidem a strachem.“⁷⁸ Nyní se nám ujasnila další charakteristika *podčlověka*, pocity osamění v neklidném absurdním světě, ve kterém cítíme pouze strach – a to především strach z ostatních, neboť jim nejsme schopni porozumět. Jak si dokáží zachovat tak klidnou hlavu, když je kolem nich tolik hrůz? Nevidí je? Jsem já tím jediným, kdo vidí skutečnou tvář tohoto ukrutného světa?

Jozo navíc přiznává, že ani není schopen s jeho bližními komunikovat. Není si jist o čem by s nimi měl vést řeč, ani jak s nimi mluvit. A tak vymyslel roli šaška. „Z mé strany to byl poslední pokus získat si přízeň lidí. Ačkoliv mi naháněli nevýslovnou hrůzu, nepřestával jsem o nich přemýšlet.“⁷⁹ Zde se poprvé setkáváme s další charakteristikou, kterou budu rozvíjet více do detailu ještě později. Teď alespoň ve zkrácené verzi: Jozo, přes veškerý svůj strach a pocit odcizení od ostatních lidí, je má rád – neustále se jim snaží vyhovět a získat si jejich přízeň. Přiznává také, že nad nimi neustále přemýšlí. Pokud by mu lidé byli lhostejné,

---

⁷⁷ Vlastní překlad. DAZAI, Osamu. *No Longer Human*, přel. Donald Keen, s. 25. Obracím se v tomto případě k anglickému překladu, neboť v českém překladu byla tato pasáž úplně vynechána. Originální znění: „what I don't understand: if my neighbors manage to survive without killing themselves, without going mad, maintaining an interest in political parties, not yielding to despair, resolutely pursuing the fight for existence, can their griefs really be genuine?“

⁷⁸ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 14.

⁷⁹ Tamtéž, s. 15.

proč by se neustále snažil s nimi vycházet? Pokud Jozo něco z lidí cítí, pak je to strach nikoliv nenávist (alespoň v této chvíli). *Podčlověk* je tedy ten, který si je vědom krutosti absurdního světa a nedokáže pochopit, že ostatní lidé na život nenahlíží stejným pohledem, toto vede k jeho odcizení od ostatních, které může přinášet strach. Jozo, aby sám sebe za těchto podmínek ochránil, vytvořil „šaška.“

Vždycky jsem se chvěl strachem tváří v tvář lidem a nemaje špetku sebedůvěry ve své člověčí schopnosti, ve vlastní slova a činy, schovával jsem svá muka v malé krabičce v nitru, přepečlivě jsem skrýval vlastní melancholii a nervozitu a předstíraje nevázané veselí, dosáhl jsem postupem doby dokonalosti jako bláznivý šašek.

Přišlo mi vhod všechno, čím se mi podařilo lidi rozesmát. Stál jsem sice stranou jejich takzvaného „života“, ale asi se mě příliš dotýkali, protože jsem byl docela posedlý myšlenkou, že se jim, lidem, nesmím stát trnem v oku, že jsem nic, vítr, prázdnota, a ve službě šaška jsem obveseloval nejen členy rodiny, ale i ještě mnohem nepochopitelnější čeledíny a služebné.⁸⁰

Dzai v těchto dvou odstavcích popisuje vnitřní pocity *podčlověka*, který se rozhodl před ostatními skrývat (ted' nemám na mysli fyzicky, ale psychicky), snaží se svou vnitřní schránku držet od ostatních dál, aby ji nenašli, aby nenašli jeho pravé já. Jozo, více než o cokoli jiného usiluje o to, být stejný jako všichni ostatní; o to být člověkem. Vidíme zde však další charakteristiku *podčlověka* a tou je nedostatek sebedůvěry, který bychom mohli spojit s pasivním nihilismem a úpadkem ducha – jsme oslabeni, nedokážeme věřit sami v sebe, a tak se musíme spolehnout na jiné způsoby, jak přežít v absurdním světě. Jozo se vydal cestou úniku, kterou zároveň také ochraňuje své vnitřní já. Myslím si, že to byla právě Jozova láska k ostatním lidským bytostem (i přesto, že on sám si ji nejspíše nebyl ani vědom) a jeho citlivost, které ho k vytvoření „šaška“ přivedly.

Jozo si vybavuje příhodu, kdy jeho otec jel na pracovní cestu do Tokia a před odjezdem zavolal děti do obývacího pokoje, aby se jich zeptal, jaké dárky by jim měl dovézt. Avšak Jozo, si nedokázal dárek vybrat. „Ve chvíli, kdy jsem byl dotázán na své přání, jsem si totiž přestal cokoli přát. Blesklo mi hlavou, že je to úplně jedno, že stejně nevím o ničem,

---

⁸⁰ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 16.

čím by mi otec udělal radost.“⁸¹ Dozvídáme se zde něco více o vnitřním stavu Jozovy myslí a to konkrétně o „podivuhodném stavu duše, kdy prázdnota se stává výřečnou,“ píše Albert Camus, „kdy je přerušena řetěz každodenních gest, kdy srdce se marně pídí po článku, který by tento řetěz obnovil, pak je vlastně prvním znakem absurdity.“⁸² Vidíme tedy, že i v tomto uvažování (že neví o ničem, co by mu přivodilo štěstí) je něco absurdního, neboť se zde vyskytuje konflikt mezi člověkem a světem – Jozo nechce nic, protože neví, co by ho mohlo udělat šťastným, ale zároveň ví, že by si měl něco vybrat a nechce otce zklamat. Jelikož Jozo nebyl schopen odpovědět, jeho otec se ho začal vyptávat, co by se mu mohlo líbit – kniha nebo snad lví maska na novoroční tanec? Jozův bratr se rozhodl odpovědět za něj a sdělil otci, že kniha by patrně byla nejlepším dárkem. Jozo však z reakce svého otce usoudil, že on by mu mnohem raději koupil tu lví masku, a tak se večer vloupal do jeho kanceláře a napsal mu to do jeho zápisníku. „Ani trochu jsem si lvíčka na Lví tanec nepřál. Naopak, knížka by byla daleko lepší. Napadlo mě však, že tatínek by mi jej asi rád koupil, a tak jsem se mu chtěl zavděčit.“⁸³ Na této pasáži bych jen znovu chtěla vyzdvihnout, jak moc se Jozo snažil, aby za každou cenu ostatní lidi uspokojil. Je zajímavé že i přesto, že měl z lidských bytostí takový strach a úzkost, vždycky je stavěl před sebe. Vždycky na ně nahlížel jako na něco více, než je on sám. Jsou lidé, a pak až jsem já.

Jozo také mluví o respektu a úctě a jeho strachu, že pokud by někdy byl uctíván, určitě by přišel někdo, kdo by ho prokouknul a on by propadl hanbě, která by pro něj byla horší než samotná smrt. Vzpomíná si na svá léta na základní škole, kde byl do jisté míry „uctíván“, jelikož i přesto že do školy chodil jen málo, neboť byl často nemocný (podobně také jako Dazai osobně), dařilo se mu ve škole vždy dobře. Navíc i zde si udržoval svou roli šaška a snažil se všechny rozesmát.

Posledním incidentem této části zápisků, a také posledním poukázáním na absurditu lidských bytostí z pohledu Joza, nastal, když v jeho vesnici měl proslov známý muž z politické strany, kterou zastupoval také jeho otec. Jozo se vzpomíná, jak jejich čeledíni cestou domů naříkali, jak to bylo nudné, ale když se jich jeho matka zeptala na názor, nemohli si proslov vynachválit.

Přitom se zdá, že lidské žití přímo oplývá vzájemným klamáním, při němž kupodivu ani nedochází ke zraněním a lidé si patrně vůbec neuvědomují, že

---

⁸¹ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 17.

⁸² CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*, s. 25.

⁸³ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 18.

klamou a jsou klamáni, třebaže je toto počínání nad slunce jasnějším, přímo zářným příkladem nedůvěry. [...] Jenom je pro mne obtížné pochopit lidi, kteří klamou jeden druhého, a přitom si žijí nad slunce jasně, přímo zářně, a vypadají, jako by jejich sebedůvěra byla samozřejmá. Tuto podivuhodnou smířlivost mi dosud nikdo z lidí neobjasnil. Tu kdybych pochopil, dokázal bych se snad zbavit strachu z lidí i své zoufalé šaškovské služby. Snad by se mi přestalo lidské žití protivit, snad by ustaly pekelné útrapy sužující mě noc za nocí.⁸⁴

Absurdnost vzájemného klamání lidských bytostí. Proč k tomuto klamání dochází? Proč mají lidé potřebu schovávat, co je v jejich srdcích a jejich myšlenkách před ostatními? Jozo přichází k závěru, že kdyby možná byl schopen pochopit, proč se lidé klamou, byl by pro něj život mezi lidskými bytostmi o něco příjemnější. Řekla bych, že poněkud vtipné je, že se Jozo zastavuje nad touto myšlenkou, i když on sám neustále klame ostatní lidi (čehož si je vědom, a dokonce se o tom také zmiňuje). Avšak je to právě to, že Jozo dokáže odhalit tyto absurdní vzory lidského chování, co ho přivádí k pocitu nedůvěry vůči ostatním.

3. 3. Zápisky druhá část – člověk ve stínu

Na začátku druhé části zápisků Jozo popisuje nové prostředí, ve kterém se ocitá, poté co pro něj otec vybral novou školu. Jozo však přiznává, že i přesto že se prvně musel stěhovat mimo své rodné město, nové prostředí pro něj bylo příjemnější. Jedním z důvodů byl také fakt, že jeho šaškovské umění již téměř přešlo do stádia dokonalosti. „Dalo by se to vysvětlit tím, že jsem oproti dřívějšímu přestal mít potřebu trápit se, že klamu lidi,“⁸⁵ zapisuje Jozo. Další jeho domněnkou, proč vnímal změnu prostředí jako pozitivní, je myšlenka, že je daleko složitější vystupovat v pokoji před svou rodinou, než vystupovat před neznámými tvářemi. Avšak i přesto, že se jeho schopnosti hrát roli šaška stále vylepšovaly a jeho herecké umění nabývalo na lehkosti, jeho strach z lidí nemizel – „Strach z lidí, třebaže nebyl v porovnání s minulostí ani větší, ani menší, divoce hlodal kdesi na dně v mém nitru.“⁸⁶

Jozo se začíná v novém prostředí cítit nejen příjemně, ale dokonce začíná nabývat představy, že se mu možná podaří plně ukrýt jeho pravou tvář. Jeho nově nabitý pocit úlevy, však brzy vymizí, když jeho šaškovskou tvář odhalí jeho spolužák během hodiny tělesné výchovy, kdy Jozo přišel s nápadem, jak své spolužák rozesmát plánovaným pádem. Jeho

---

⁸⁴ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 23.

⁸⁵ Tamtéž, s. 28.

⁸⁶ Tamtéž, s. 28.

plán byl velice úspěšný a všichni se mu podle jeho očekávání smáli, avšak jeho triumf byl narušen spolužákem Takeičim, který k němu přišel a prohlásil, že to udělal naschvál.

Otrásl jsem se. [...] Měl jsem pocit, že se v jediném okamžiku celý svět ocitl v pekelné výhni a vzplynul mi před očima. [...] Následovaly dny neklidu a strachu. Navenek se nic nezměnilo, dál jsem hrál smutného šaška, aby se ostatní měli čemu smát. Bezděky mi však unikaly hluboké žalostné vzdechy při pouhém pomyslení, že mě Takeiči odhalí při každém nepatrném kroku.⁸⁷

Je nám poprvé umožněno nahlédnout do Jozova vnitra poté, co bylo jeho šaškovské umění odhaleno. Poprvé pozorujeme jeho vnitřní paniku, kterou však stále před okolním světem ukrývá, nepřetržitě pokračující v hraní své role. Jozo poprvé potkává někoho, kdo je schopen na něj nahlížet a odkrývat jeho pravou tvář. Což pro Joza, který celý svůj život strávil přetvářením sebe sama a ukrýváním jeho nelidství před ostatních, bylo naprosto zdrcující. Dokonce ho tato příhoda přinesla také k myšlenkám smrti: „uvažoval jsem chmurně, nezbude mi než přivolávat na jeho hlavu třeba i smrt.“⁸⁸ Dodává však, že nad vraždou nikdy neuvažoval, neboť „Bezpočtukrát jsem během přecházejících let zatoužil, aby mě někdo zabil, ale nikdy mi nepřišlo na mysl, že bych měl někoho zabít já. Byl jsem totiž přesvědčen, že bych tím obávanému protivníkovi vlastně jen dopomohl ke štěstí.“⁸⁹ Což naznačuje, že pro Joza byl život mezi lidskými bytostmi horší než samotná smrt. Že nic nemůže být horší než život samotný a smrt je jediná cesta ven, přinášející osvobození od zoufalství. *Podčlověk* je tak vždy do určité míry vázán na myšlenku smrti jako úniku, avšak nesmíme ani zde zapomenout na jeho pasivní náturu – kdy i přesto, že se v něm tyto myšlenky vyskytují, není schopen je uskutečnit.

Jozo se tak rozhodl následovat jiný plán, aby tuto krizi odhalení jeho skutečné tváře vyřešil. Jeho řešením bylo se s Takeičim sprátelit, což se mu také podařilo. Jednoho dne byl Jozo obdařen obrazem strašidla – jednalo se o autoportrét Vincenta van Gogha⁹⁰. Jozo přichází se zajímavou úvahou: podle něj malíři také trpěli strachem z lidí, avšak místo toho, aby se své diváky snažili oklamat či pobavit, jak tomu činí Jozo, snaží se strašlivé lidské

---

⁸⁷ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 29-30.

⁸⁸ Tamtéž, s. 30.

⁸⁹ Tamtéž, s. 30.

⁹⁰ Ráda bych pouze dodala poznámku, že se zde Dazai zmiňuje o impresionistické malířské škole a jeho znalosti o významných malířích a také základní výtvarné technice, což poukazuje na vliv západního světa na Japonsko a jeho rozšíření také mimo města.

bytosti zachytit na plátnech svých obrazů. Takeičiho poznámka, že se jedná o obraz strašidla Jozovi přinesla nový nadhled na malířství a to ten, že se malíři nebojí zachytit také věci ošklivé a nemají ani obavy z toho, jak na takový obraz budou reagovat ostatní. Jozo se tak odhodlal nakreslit svůj vlastní autoportrét, ve kterém zachytil své skutečné já.

Vznikl obraz tak pochmurný, že to zaskočilo i mne samotného. Bylo to však moje pravé já, utajované kdesi v nitru hluboko na dně, a tu se ukázalo, jak jsem ve skutečnosti těžkomyslný, i když se navenek vesele směju a umím lidi rozesmát. [...] Přičilo by se mi, kdyby ostatní objevili chmury na dně mého šaškovství a začali mnou malicherně opovrhovat, a ze všeho nejnepříjemnější by bylo, kdyby se splnila moje černá předtucha a jim by třeba vůbec nedošlo, že hledí na mé pravé já, které by tak zavdalo příčinu k výbuchu smíchu nad zbrusu novým šaškovým výmyslem.⁹¹

Přijde mi velice zajímavé, že Jozo neměl ani tak velké obavy o tom, že by jej někdo v jeho autoportrétu odhalil jak o tom, že by vůbec nebyli schopni rozpoznat, kdo je na plátně zobrazen. Jozo se sice bál, že by ostatní lidské bytosti byly schopny odhalit jeho pravou tvář, ale ze všeho nejvíce se obával, že by ho nebyli schopni vidět vůbec, a že jeho tajemná stránka by nebyla brána vážně, ale naopak by se stala novým vtípkem. Jozo se obával, že by nahlédli na jeho skutečnou tvář, a přitom by nemohli rozpoznat, že se dívají na člověka. *Podčlověk* tak není nejvíce v obavě z odhalení samotného, nýbrž se nejvíce obává představy odhalení, které by vedlo k zamítnutí a výsměchu – kdy by jeho skutečné já nebylo bráno vážně.

Jozo se ocitá opět v novém prostředí, a to v samotném centru Tokia, kam se vydává za studiem. I přesto, že by rád chodil do umělecké školy, mu jeho přání nebylo umožněno, protože si jeho otec přál něco jiného. Jozo strávil pár dní na kolejích pro studenty, avšak takové životní podmínky se mu velice protivily, což vedlo k jeho přestěhování do otcovy vily. Tento odstup od školního prostředí byl však důvodem, proč nabyl dojmu, že na univerzitě je pouze pouhým posluchačem, což mělo za důsledek, že na hodiny přestal docházet a místo toho se začal účastnit soukromé malířské školy, kde se seznámil s Horikim.

Jozo Horikiho považoval za někoho podobnému jemu samotnému: „nepodobní si vzhledem patřili jsme do jednoho pytle určitě aspoň v tom, že jsme oba stáli zcela stranou

---

⁹¹ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 38-39.

snaživého úsilí všech ostatních lidí, co jich je na světě, a ani jeden z nás nevěděl, kam se vrátit.“⁹² Jozo uznává, že si jsou do jisté míry velice podobní, avšak si je také vědom jejich rozdílů (kupříkladu se Jozo domníval, že oba do jisté míry hrají svou vlastní roli šaška, ale v případě Joza se jedná o vědomý akt, kdežto Horiki tuto roli vykonává úplně nevědomě. Právě také tento rozdíl vědomí a nevědomí je velice rozlišuje a činní z Joza více tragickou postavu než Hirikiho a to i přesto, že si jsou v určitých věcech podobní.).

Bylo to právě jeho přátelství s Horikim, které ho osvobodilo z pout jeho pokoje, kde se ukrýval před strachem z lidské interakce, jelikož se Horiki stal jeho vodičem a průvodcem Tokiem. Avšak toto vysvobození ze zdí Jozova pokoje nemělo úplně pozitivní následky.

Záhy jsem pochopil, že alkohol, cigarety, prodejné ženy a podobné věci jsou zaručeným prostředkem, jak zapudit strach z lidí, byť i jen na kratičkou chvíli.⁹³

Jozo v tomto období svého života přichází na to, že užíváním omamných látek se alespoň na chvíli může zbavit svého chronického strachu z lidských bytostí. A tak se k omamným látkám (v této době především k alkoholu) obrací jako k možnosti úniku před jeho úzkostnými myšlenkami. Friedrich Nietzsche popisuje úzkost jako neexistující samu o sobě: „neexistuje žádná úzkost o sobě. Co se děje, je seskupení jevů *vybraných* a shrnutých interpretací bytostí.“⁹⁴ Úzkost není samo existující skutečnost, ale pouze vnitřní vloha. Záleží tak na lidské povaze a jejich interpretacích skutečností, zda k jejímu výskytu vůbec dojde. Proto bych ráda úzkost spojila právě s Jozovou citlivostí, neboť si myslím, že to byla právě jeho všímavost a citlivost, které v něm strach z ostatních lidských bytostí vyvolaly. Podobně jako Nietzsche si myslím, že úzkost jako taková neexistuje mimo lidskou mysl, pouze se liší její závažnost (například existují někteří, kterým se úzkost vyhýbala celý jejich život, avšak jsou také ti, kteří mají svou mysl úzkostí přeplněnou – jsou to přesně tito lidé, pro které je složitější žít). *Podčlověk* je pak ten, který je k úzkosti více náchylný, jelikož je více senzitivní a jeho interpretace mají tendenci úzkosti jít vstříc, nikoliv ji vyvracet.

Mimo konzumaci alkoholu v tomto období Jozo začal navštěvovat prostitutky. Jeho vztah k ženám byl velmi komplikovaný a nejednou se zmínil, že pro něj bylo velice obtížné ženám vůbec porozumět. Jeho vztah k prostitutkám byl však ještě komplikovanější.

---

⁹² DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 42.

⁹³ Tamtéž, s. 44.

⁹⁴ NIETZSCHE, Friedrich. *Pozdní Pozůstalost I.* s. 36 [115].

Prostitutky mi nepřípadaly ani jako lidé, ani jako ženy, spíše jako prostáccí nebo blázni, přesto jsem právě jen v jejich náruči cítil dokonalé bezpečí [...] snad že ve mně rozpoznaly sobě podobného druha [...].⁹⁵

Jozo prostitutky odsuzuje a považuje je za něco méně než lidi. Považuje je (podobně tak jako později sebe samotného) za blázny. Na druhou stranu se ale právě v jejich přítomnosti cítí bezpečně. Možná právě tato podobná odlišnost od ostatních lidských bytostí bylo tím, co Jozovi mohlo poskytnout alespoň nějaký pocit útěchy (ať už to byly jim odsouzené prostitutky, či jeho nový přítel Horiki, kterého on sám také považoval za jakéhosi vyvržence společnosti).

Horiki Joza navíc seznámí také s komunistickým čtenářským kroužkem, jehož se samotný Jozo později stal členem, avšak jeho vztah k tomuto kroužku a názor na jeho členy je velmi pozoruhodný. Po vyslechnutí přednášky o marxistické ekonomii Jozo zapisuje:

Případalo mi to však celé naprosto jasné. Nepochybně mají pravdu, ale v člověku je přece ještě něco víc, nezdůvodněná, nebezpečná místa v lidské mysli. [...] Nevím, jak bych to nazval, ale u dna lidského konání není jenom ekonomika, jako by tam bylo i něco divně zavánějícího hrůzostrašnými příběhy, proto já, člověk posedlý hrůzným strachem, nemůžu mít z takzvaného materialismu, který sice jakoby unášen mělkým proudem přitakává přírodě, pocit, že mě oprostí od strachu z lidí.⁹⁶

Jozo přiznává, že marxistická ekonomika má něco do sebe, ale nenahází se v ni nic, co by si on sám dříve již nemyslel nebo co by mu bylo schopno pomoci před jeho strachem z lidí. I přesto ale dodává, že nevynechal jediné sezení. Účastníky těchto sezení, tedy své soudruhy, nazývá prostými lidmi a dodává, že pokud oni považovali Joza, za jednoho z nich, bylo to pouze tím, že je od samotného začátku klamal, tak jak to měl ve zvyku. Přiznává, že v návštěvách přetrvával pouze proto, že se mu tam zalíbilo. „Protože mi všichni ti lidé přirostli k srdci. Za cit, který mě k nim poutal, však rozhodně nevděčím Marxovi.“⁹⁷ Joza zde táhla spíše ilegální atmosféra a snaha navázat lidský kontakt než marxistické myšlenky.

---

⁹⁵ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 44.

⁹⁶ Tamtéž, s. 46-47.

⁹⁷ Tamtéž, s. 47.

Dazai v této části také zmiňuje ilegalitu jako takovou a baví se také o vědomí prohřešku. Jozo zapisuje, že byl takovým vědomím celý svůj život doprovázen, což si myslím, znovu poukazuje na jeho schopnost porozumění ostatním. *Podčlověk* zažívá úzkosti z ostatních lidí, protože ví, že žije ve společnosti, která se skládá z individuálních lidských bytostí, které jej neustále obklopují. *Podčlověk* však svou úzkost nepřenáší na ostatní, ale udržuje si ji ve svém nitru. Přesně z tohoto důvodu, že chápe svůj život jako závislý na ostatních, je schopen empatie. Své potřeby dává spíše do pozadí a v mnoha ohledech upřednostňuje ostatní a své neštěstí si pevně a opatrně uschovává ve své hrudi, tedy tam kde na ně ostatní nevidí a kde ostatním neublíží. Dochází také k představení významného výrazu.

Existuje výraz hikagemono, člověk ve stínu. Mám za to, že jím lidé mezi sebou označují ubohého poražence nebo zpusťlika, a sám za sebe bych řekl, že si připadám jako člověk od narození ve stínu.⁹⁸

Člověk ve stínu. Myslím si, že tento výraz velice dobře vystihuje *podčlověka*, který jako by žil ve stínu ostatních (ve stínu jejich potřeb a jejich názorů), neboť je upřednostňuje před sebou samotným. Navíc všechno, na co nám dovoluje nahlédnout, je pouze jeho stín. V dalším ohledu žije *podčlověk* také ve stínu člověka (a nadčlověka), jelikož je dehumanizován (velmi často sám sebou, ale v některých případech také společností).

Jozo byl donucen poprvé bydlet sám v podnájmu. Na této nové situaci však nebyl schopen najít jediné pozitivum. „Bál jsem se zůstat sám v tichu pronajatého pokoje, zdálo se mi, že budu náhle přepaden, že mě někdo praští, a tak jsem vyskočil a běžel do města plnit úkoly podzemního hnutí nebo jsem s Horikim obcházel místa, kde se dalo levně pít.“⁹⁹ Jakmile byl Jozo vystaven nepříjemné situaci, jeho prvotním instinktem byl únik. Navíc je patrné, že Jozo není ani schopen trávit čas sám se sebou, neboť se, jak se domnívám, obává svých vlastních myšlenek.

Jozo dále zaznamenává příhodu, kdy za ním přišla dcera domovníka. Jelikož byl Jozo přesvědčen, že za ním přišla s tím, aby se spolu bavili, nebyl schopen než nehrát svou roli: „znovu se ve mně probudil duch poslušného služebníka.“¹⁰⁰ Je zde popisován velice zajímavý moment, kdy se Jozo vyptává slečny na dopis, který psala, i přesto, že přiznává, že by jej nejraději ani neviděl. Což znovu zdůrazňuje jeho potřebu potěšit ostatní, a to i na úkor

---

⁹⁸ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 48.

⁹⁹ Tamtéž, s. 51.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 53.

jeho vlastních pocitů a potřeb. Právě tato neustála chuť uspokojit ostatní, myslím si, *podčlověka* ještě více odcizí od ostatních lidských bytostí, neboť se jim neustále snaží sloužit, místo toho, aby se snažil o vzájemné propojení. On sám sebe jakožto člověk zamítá.

„V nitru jsem byl pořád stejný, bál jsem se lidského sebevědomí a násilí, lidem jsem nedůvěřoval, trápil jsem se a jenom navenek jsem tu a tam pozdravil cizího člověka,“ Jozův zápis pokračuje „nebezpečí číhá všude.“¹⁰¹ Přesto, že byl Jozo z lidských bytostí znepokojen a měl z nich strach, víme, že měl obavy také ze své vlastní existence v obklopení prázdnoty a nepřítomností ostatních – proto podotýká, že nebezpečí na něj číhá opravdu všude, ať už v podobě lidských bytostí či prázdnoty. Vydává se tak do podniku, kde potkává číšnici Cuneko, která v jeho životě zahraje velkou roli.

Prostě jsem nabyl dojmu, že se po boku této ženy nemám čeho bát. Pil jsem saké, Protože mě její přítomnost uklidňovala, necítil jsem potřebu hrát šaška, a naopak, neskrýváje svou zamlklost a zasmušilost, předvedl jsem se v pravém světle, mlčky jsem popíjel.¹⁰²

Již od samotného začátku Jozo nabývá dojem, že právě před chudičkou Cuneko se nemusí vůbec skrývat. Pokud bychom to chtěli porovnat s Takeičim, pak bychom si všimli, že byl Jozův odstup od šaškování u obou rozdílný. Takeiči ho prokoukl a Jozo se rozhodl se s ním spřátelit, aby ho neodhalil před ostatními a tímto procesem před ním přestal hrát roli šaška, a to dokonce do té míry, že mu ukázal své autoportréty. Naopak Cuneko v něm pocit klidu vyvolala již od úplného začátku a Jozo neměl nikdy potřebu se před ní skrývat ve stínu. Jozo již velmi brzy pozoruje, že je Cuneko nešťastná.

Tato žena však, i když neříkala nahlas „jsem nešťastná“, jako by měla své neštěstí zvenčí ovinout kolem celé postavy v podobě na tři prsty tlustého vzdušného proudu [...] a jedna noc strávená se ženou trestaného podvodníka pro mne byla nocí šťastného (přeji si, aby se toto velké slovo, použité zde bez váhání a kladně, už podruhé v mých zápiscích nevyskytovalo) vysvobození.¹⁰³

---

¹⁰¹ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 55.

¹⁰² Tamtéž, s. 56.

¹⁰³ Tamtéž, s. 58.

Přijde mi velice zajímavé, že zde Dazai čtenáře vyloženě upozorní na fakt, že zde bylo slovo štěstí použito prvně a naposled. Což klade ještě větší důraz na to, že Cuneko byla pro Joza velice významná. Poznal, že sdílela jeho neštěstí z lidského života a její přízeň jej uklidňovala. Avšak Jozo zapisuje, že hned druhý den pokračoval v hraní své role. Proč tomu tak bylo? Neboť se chtěl schovat zpátky do stínu, než ho plameny štěstí mohly spálit.

*Slaboch se bojí dokonce i štěstí. Poraní se chumáčkem vaty. Stane se, že jej i štěstí samo zraní. Proto jsem spěchal s rozloučením, rychle, jen abych předešel zranění, proto jsem se zavčas zahalil do kouřové clony šaškovství.*¹⁰⁴

Od té doby, kdy spolu strávili jednu noc, která Joza přenesla na cestu štěstí, uplynul měsíc, během kterého se Jozo byl schopen přesvědčit, že Cuneko ho stejně jako všichni ostatní lidé pouze ohrožuje. Dokud se jednoho dne neocitl zpátky ve stejném podniku. Tentokrát ale po boku Horikiho, který byl odhodlán toho večera políbit nějakou číšnici. Tou nešťastnou se stala právě Jozova Cuneka. Horiki ji políbil, ale po chvíli prohlásil, že se nebude líbat s takovou chudinkou. „Chtěl jsem se utápět v saké, tak mi bylo zle [...] hleděl jsem na Cuneko a ona na mě a oba jsme se smutně usmívali, no jo, je to chudinka, utahaná, zpitomělá, namlouval jsem sám sobě, a přitom mé nitro zaplnil pocit blízkosti, [...] miloval jsem Cuneko a stalo se mi tehdy poprvé v životě, že jsem šel sám od sebe vstříc zážitku být slaboučkého chvění zamilovaného srdce.“¹⁰⁵ Zde poprvé pozorujeme Joza učinit něco, na základě jeho vlastních pocitů, nikoliv na základě jeho potřeby uspokojit ostatní. Jeho přízeň, lítost a láska pro Cuneko se zde jeví silnější a Jozo ji opět následuje domů.

*Za úsvitu její ústa poprvé vypustila slovo „smrt“, patrně už padala únavou pod tíhou člověčí lopoty a mně osobně se také zdálo, že už nemůžu žít dál v nesnesitelném strachu z lidí sužován starostmi s penězi, podzemním hnutím, ženami i studiem, a proto jsem na její návrh s lehkým srdcem přistoupil.*¹⁰⁶

Jozo však podotýká, že v té chvíli ještě odhodlán zemřít nebyl, neboť se v něm stále držela touha si užít. Toto odhodlání smrti nastalo až druhý den, kdy se s Cuneko zastavili v čajovně a on měl zaplatit, avšak v jeho peněžence nebylo nic krom pár mincí. V ten moment byl Jozo

---

¹⁰⁴ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 58-59.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 62.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 62.

přesvědčen, že již nemůže žít dál. V noci stejného dne společně spáchali sebevraždu. Cuneko zemřela a Jozo byl zachráněn. Jozo se ocitá v nemocnici, kde se dozvídá, že mu hrozí vydědění, on se však trápil pomyšlením na mrtvou Cuneko, o které vypráví, že byla tím jediným člověkem, který mu kdy přirostl k jeho srdci.

Jozo také zapisuje jeho zpověď a snahu říkat to, co si myslel, že by ostatní chtěli slyšet. Ve zkratce opět vstoupil do role šaška. Bylo také zjištěno, že Jozo má něco v nepořádku s plícemi, a tak když měl schůzku s prokurátorem a rozkašlal se, rozhodl se zakašlat o něco více, aby jeho kondice vypadala poněkud horší než doopravdy byla, avšak prokurátor tento akt musel odhalit, neboť se ho zeptal, zda to bylo opravdové. Jozo zapisuje: „občas to na mě tak padne, až si dokonce říkám, oč lépe bych byl snesl z úst prokurátora návrh na deset let odnětí svobody než jeho rozvážné opovržení.“¹⁰⁷ Je velice zajímavé, že podle Joza by bylo snad lepší sedět ve vězení než slyšet takovou upomínku.

3. 4. Zápisky třetí část – selhání

Po těchto událostech byl Jozo vyloučen ze školy, rodina s ním přerušila veškerý kontakt a ocitl se nově v bytě jeho ručitele Platejse, ze kterého měl zakázáno odcházet. Což mu zamezilo naplňovat jeho sebe-destruktivní únikové strategie (jako například konzumování alkoholu). Jozo zapisuje, že v této době dokonce ztratil veškerou schopnost nad sebevraždou vůbec přemýšlet. Neměl dokonce ani potřebu hrát roli šaška. Navíc se Jozo domníval, že mladý pomocník na něj musel nahlížet velice negativně: „to mu však nebránilo dělat rádoby dospělá kázání příživníkovi nahoře v podkroví, o němž si zřejmě myslel, že je buď blbec, nebo blázen, a já, nemaje v povaze dohadovat se s lidmi, jsem mu poslušně naslouchal.“¹⁰⁸ Tento zápis mi přijde zajímavý ze dvou důvodů: zaprvé, nikde není napsáno, že by si toto mládenec o Jozovi vyloženě myslel, ale je to pouze jeho vnitřní pohled na situaci (Jozo se domnívá, že po této události je ještě obtížnější lidské bytosti přesvědčit o jeho lidství, a proto také přestává mít vůbec potřebu hrát klauna, neboť upadá do povědomí, že v jejich očích jako člověk již selhal), druhá zajímavá poznámka zde je, že Jozo pouze pasivně přikyvoval na vše, co mu bylo řečeno i přesto, že se jednalo o něco negativního, což znovu poukazuje na jeho pasivitu a snahu veškeré negativní věci udržet ve svém nitru.

Jednoho večera byl Jozo pozván dolů k hlavnímu stolu na společnou večeři, během které se bavili o jeho budoucnosti.

---

¹⁰⁷ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 68.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 72.

V Platejsově způsobu vyjadřování, vlastně ne, ve způsobu vyjadřování všech lidí na světě je jakási zapeklitá, zastřená jemná složitost, připomínající řekl bych přímo úskočnost, a mne stále uvádí do rozpaků po mém soudu až nesmyslně přísná ostrážitost.¹⁰⁹

Tento úryvek popisuje Jozovu neschopnost pochopit lidskou potřebu obalovat svá sdělení nepotřebnými slovy, která skutečný význam pouze oddalují od jejich projevu. Jozo přiznává, že pokud by mu byly sděleny jasné instrukce o tom, jak se to vskutku má, bylo by pro něj vše mnohem snadnější. Když se poté Platejs zeptal, co by chtěl dělat dál a Jozo mu sdělil, že by byl rád malířem, vysmál se mu. „Nemůžu zapomenout na stín v jeho tváři věštící velikou prohnatost. [...] Dal mi na srozuměnou, že o nějakém malířství nemůže být vůbec řeč, že ani v nejmenším nevím, co chci.“¹¹⁰ Jozo, který souhlasil s jeho poznámkou, že neví, co vlastně chce, se tak rozhodl utéct. Navíc bylo nepříjemné u Platejse přežívat a být mu neustále na obtíž. Projevuje se zde další vlastnost *podčlověka*: v absurdním světě, který mu nedává smysl, je pro něj velice obtížné najít něco, čeho by se mohl uchopit. Jeho každodenní život se podobá více přežívání – kdy se nechává strhávat proudem života místo toho, aby on sám svůj život vedl. Navíc, mu není příjemné být na obtíž ostatním lidským bytostem.

Na což navazuje také jako pohled na jeho vztahy s ostatními lidmi. Jozo zapisuje, že vlastně nikdy nezažil žádné opravdové přátelství a to ani přesto, že byl ke všem lidským bytostem vždy milý. „Ačkoliv jsem věděl, co znamená být u lidí oblíben zdálo se, že postrádám schopnost mít lidi rád. (Mám ovšem velice vážné pochybnosti, zda lidé tohoto světa schopnost „mít rád“ vůbec mají).“¹¹¹ Toto znovu poukazuje na jeho neustálou snahu uspokojovat ostatní před sebou samotným. Tím, že se neustále snaží vyhovět lidem, před kterými se navíc také schovává ve stínu šaška, je pro něj obzvlášť složité navázat pevná pouta přátelství. Za jediného svého přítele považuje Horikiho, o kterém však podotýká, že i přes jejich podobnou náuru, jsou odlišní: „Horiki totiž nebyl jako já, zmítaná náura nemající nikde stání.“¹¹² Myslím si, že by se zde dalo na Joza nahlížet jako na pasivního nihilistu, kdežto Horikiho bychom mohli vnímat spíše jako nihilistu aktivního, jelikož je mnohem více otevřen okolnímu světu a je schopen v něm také neustále aktivně něco dělat.

---

¹⁰⁹ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 74.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 76.

¹¹¹ Tamtéž, s. 78.

¹¹² Tamtéž, s. 79.

Horiki zároveň ani nemá problém ničit, něco, co Jozovi není zrovna příjemné. (Jozo je schopen ničit pouze ke vztahu k sobě samotnému, nikdy však ne ke světu). Jozo však o svém přátelství s Horikim dále zaznamenává: „v předtuše, že mě zavrhne i Horiki, jsem propadl panice.“¹¹³ Představa, že by ten jediný, kterého Jozo považuje za sobě podobného a svého přítele, Jozu zavrhl, mu nese mráz po zádech. Není nic horšího, než být zvržen tím, o němž jsme si mysleli, že nám rozumí a je našim přítelem.

Po útěku z Platejsova domu u Horikiho poznává redaktorku časopisu Šizuko, díky které se mu podařilo plně oddělit od jeho rodiny. Nastěhoval se k ní domu, kde bydlela se svou malou dcerkou Šigeko a začal kreslit seriály pro časopis, ve kterém Šizuko pracovala. Jednoho dne se ho malá Šigeko zeptala, zda je pravda, že ji Bůh splní její přání, pokud se k němu bude modlit. Jozo odpovídá, že tomu tak je, že pokud se bude modlit, její přání budou splněna, avšak v jeho případě by tomu tak již nebylo. Jozo do svého deníku zapisuje, že měl strach také z Boha. *Podčlověk* tak nemá strach pouze z lidských bytostí, ale také z jejich boha a nedokáže si ho představit jako spasitele.

Děsil jsem se dokonce i Boha, nevěřil jsem totiž na lásku Boží, věřil jsem jenom na Boží trest. [...] Dokázal jsem uvěřit v peklo, ale za nic na světě jsem nemohl uvěřit, že je i nebe.¹¹⁴

Podčlověk tak je schopen představy pekla a je pro něj tedy snadné v peklo věřit, podobně tak jako věří v trest. Avšak věřit v nebe, které by znamenalo odpuštění a spásu pro něj bylo nemožné. Jak mohou existovat nebeské brány ve světě plném lidského utrpení? Ve světě, kde jsou činiteli hrůzných činů právě lidské bytosti. Podobně také Nietzsche zapisuje: „Bůh je vyvrácen, ďábel nikoli.“¹¹⁵ Jelikož nihilista velmi často interpretuje věci úzkostlivě, je pro něj přijatelnější existence ďábla. Navíc, podle Nietzscheho je Bůh již mrtev.

Malá Šigeko však nedokáže pochopit, proč si Jozo myslí, že by jeho přání bůh nesplnil, když ho všichni lidé mají rádi a mluví o něm pěkně. Jozo jako odpověď do svého deníku zapisuje paradox svého života: „To proto, že všechny podvádím, vím, že všichni v tomhle činžáku jsou mi příznivě naklonění, jenže nevědí, jaký z nich mám strach, a čím větším mám strach, tím mě mají radši, a čím mě mají radši, tím větší mám strach.“¹¹⁶ Což

---

¹¹³ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 81.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 86.

¹¹⁵ NIETZSCHE, Friedrich. *Pozdní Pozůstalost I.* s. 35 [110]

¹¹⁶ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 86.

nám umožňuje nahlédnout na další aspekt *podčlověka*. Jeho neustálá snaha ostatní lidi uspokojit a rozesmát má za následek jejich vzájemné sblížení, avšak právě tato blízkost v něm vyvolává další obavy.

Velice zajímavá je také Jozova úvaha nad tím, co to vůbec je společnost, kterou podnítil jeho rozhovor s Horikim, který mu sdělil, že jeho období s ženami již skončilo, neboť od této chvíle to už nebylo něčím, co mu bude společnost tolerovat.

Celý život je to pro mně něco silného, strohého, co nahání strach. Hbitě jsem se obrátil k Horikimu. „Společnost, to máš být jako ty“ měl jsem ta slova na jazyku, až na špičce, ale spolkl jsem je, protože mi bylo proti srsti Horikihovo rozhněvat. (Společnost ti nedovolí.) (Nikoliv společnost, ty mi to asi nedovolíš.) [...] Přesto mě od té doby neopouštěla jedna myšlenka. (Není společnost vždy určitý jednatel?)¹¹⁷

Podčlověk ve své odchylce od ostatních lidí vystupuje ze společnosti. Právě proto je pro něj představa společnosti jako jednotlivce tak atraktivní. Pokud jsme schopni na společnost nahlížet individuálně, může nám to napomoci od strachu před ostatními, jelikož si budeme schopni uvědomit unikátnosti každé lidské bytosti. A tak ti, kteří nám ublížili, mohou být pouze výjimkou, a ne zástupcem celé společnosti. Společnost se nám tak tedy nemusí jevit jako inherentně negativní na základě špatné zkušenosti s lidskými bytostmi, pokud na ně budeme nahlížet jako na oddělené jednotlivce.

Dazai uvádí úryvek z básně, kterou napsal francouzský básník Guy-Charles Cros. Ráda bych poukázala na pár veršů: „stačí když zítra zas jen zopakuješ co dělal dnes a drž se zvyku.“¹¹⁸ Tyto první dva verše by se daly interpretovat na *podčlověka*, který již odhalil absurditu lidského života, přesvědčující jej, aby nadále pokračoval v životě, tak jak tomu činil doposud. Báseň pokračuje veršem: „a hlavně, jí se vyhni, divoké velké radosti.“¹¹⁹ Právě před samotnou radostí varuje také Dazai – ty slabší z nás právě radost nejvíce dostane, neboť po jejím příchodu nastane jednou také její odchod. Poslední zmíněný verš zní: „ropucha krokem obchází.“¹²⁰ Právě zde Dazai pokračuje.

---

¹¹⁷ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 88.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 90.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 90.

¹²⁰ Tamtéž, s. 90.

(To jsem já. Bez ohledu na to, zda společnost dovolí nebo nedovolí, zda mě pohríbí či nepohríbí. Jsem totiž zvířetem ještě podřadnějším než kočka nebo pes. Ropucha. Líný skok sem, líný skok tam, nic víc.)¹²¹

Takový je Dazaiův popis *podčlověka*. *Podčlověk* je ten, který již nemá sílu obhajovat své vlastní lidství, a tak na sebe nahlíží jako na něco nelidského. Je pouhou ropuchou, která skáče životem se snahou vyhnout se obloukem každému záblesku štěstí, jen aby se neporanila. Právě z toho důvodu není ani tak podstatné, zda *podčlověka* přijme či nepřijme společnost, neboť on sám sebe již zavrhl. Spáchal sebevraždu svého vlastního lidství. Avšak ostatní lidské bytosti nikdy nezavrhl, a dokonce ani nikdy nepřestal usilovat o jejich přízeň.

Již z tohoto zápisu je čtenáři nastíněno, že Jozo zažívá komplikovanější období: v této době se opět vrátil k tvrdé konzumaci alkoholu, a dokonce také strávil tři dny mimo domov. Když se jednoho večera rozhodl vrátit, zaslechl konverzaci mezi Šizuko a její malou dcerkou Šigeko, a rozhodl se odejít již nadobro, neboť byl přesvědčen, že jeho přízeň jim pouze narušila jejich štěstí. V tomto období a s doprovodem sklenice alkoholu v ruce byl Jozo schopen malinko překonat svůj strach z lidských bytostí. „Postupně jsem ztrácel svou opatrnost vůči světu. Přišel jsem na to, že svět není až natolik nebezpečné místo. [...] I když to tak říkám, byl pro mne člověk stále ještě něčím nebezpečným, a třebaže jsem se stýkal se zákazníky v bistro, musela tomu předcházet vždy jedna sklenička vypitá na ex.“¹²² *Podčlověk* je tak schopen díky konzumaci alkoholu alespoň dočasně zapomenout na muka, která mu ostatní lidé způsobují. Avšak ostatní lidé pro něj stále představovali nebezpečí.

Do jeho života se přivanula nová žena, mladá Jošiko, která se ho snažila přinutit přestat pít. Jozo se zmiňuje, že se chvíli po jejich setkání vzali, avšak jejich radostné chvíle byly pouze krátko trvající a brzy je nahradilo neštěstí.

Začátek druhé části třetího zápisníku začíná poznámkami o Horikim a jak jejich přátelství bylo založeno na jejich vzájemném shazování. Jozův život se však v této době změnil k lepšímu, podařilo se mu s Jošiko uzavřít sňatek, našli si malý byt, Jozo dokonce přestal pít a živil se kreslením seriálů. „Při troše štěstí, říkal jsem si, může se i ze mě postupně stát člověk, jak má být, třeba bych ani nemusel skončit tragickou smrtí, sotva mě polehoučku začalo na prsou hřát to sladké pomyšlení, zkrížil mi cestu zase Horiki.“¹²³ Je zajímavé, že

---

¹²¹ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 90.

¹²² Tamtéž, s. 94.

¹²³ Tamtéž, s. 101.

Jozo Horikiho považuje za svého přítele, avšak jejich přátelství bylo ve skutečnosti velice komplikované a myslím si, že právě tento vztah velice dobře poukazuje na to, jak obtížné pro Joza bylo vybudovat skutečné lidské pouto. Přes veškeré nepohody, které mezi nimi nastaly, se v tomto období jejich přátelství zase ustálilo a začali se opět více vídat a navštěvovat společně bistra. Jednoho dne Horiki přišel na návštěvu a hráli spolu hru třídění podstatách jmen na tragická a komická¹²⁴. Tuto hru poté nahradilo hledání antonym pro určitá slova, která si vybrali. Když se Jozo zeptal na antonymum hanby Horiki jmenuje jakéhosi karikaturistu, když se ho Jozo však zeptá, zda by tam nesedělo také jeho jméno, Horiki říká: „Hele, ty si moc nedovoluj! Eště mě s hanbou nevedli na provaze jako tebe.“¹²⁵

Polekal jsem se. To znamená, že v hloubi srdce mě Horiki nebral jako poctivého člověka. Měl mě jen za nějakou „živoucí mrtvolu“, neřádného nestoudníka a blbce, který už měl být utopený.¹²⁶

Jozo byl touto poznámkou zaskočen. Právě toto zaskočení však poukazuje na fakt, že i přes jeho strach z lidských bytostí, je Jozo měl velmi rád a nahlížel na ně v dobrém. Kdyby tomu tak nebylo, nikdy by touto poznámkou nebyl tak zaskočen. I přes veškeré jejich nepohody byl Jozo přesvědčen, že jsou přátelé, teď však zjistil, že i v očích samotného Horikiho byl pouze člověkem ve stínu – byl stínem člověka. *Podčlověk*. Navíc to poukazuje také na fakt, že Jozo, který si byl vědom běžného klamání lidských bytostí a který sám ostatní klamal, byl také oklamán. Proč? Neboť věřil, že Horiki byl jeho přítel, jemu podobný. „Na druhé straně jsem však musel uznat, že mnou Horiki dost možná opovrhne právem, protože jsem nikdy, ani jako dítě nesplňoval požadavky kladené na člověka, a jestliže na mě Horiki pohlíží takovým způsobem, asi jej k tomu něco přimělo.“¹²⁷ I přes veškerý vnitřní nepokoj, který mu tato poznámka přinesla, se ji Jozo snažil pochopit a smířit se s ní. Aby se Jozo v této poznámce neutopil, pokračoval v jejich hře dále a zeptal se Horikiho na antonymum pro zločin. Horiki odpovídá, že to musí být zákon. Tato odpověď se Jozovi však nezamlouvala. Zamítá také odpověď dobro, jelikož je antonymem slova zlo. Horiki se ho teda ptá, zda se podle něj tedy zlo a zločin odlišují. „Řekl bych, že ano. Dobro a zlo jsou pojmy, které

---

¹²⁴ Nebudu tady jmenovat o čem všem se bavili a jak daná podstatná jména třídili, avšak mi tato hra přijde velice zajímavá. Dazai navíc píše že ten, kdo principu této hry nerozumí, by neměl vůbec ani rozmlouvat nad uměním, neboť mu patrně není schopen porozumět. Ráda bych pouze podotkla, že například slova smrt a život byla přiřazena do kategorie komických jmen.

¹²⁵ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 105.

¹²⁶ Tamtéž, s. 105.

¹²⁷ Tamtéž, s. 105.

vytvořil člověk. Jsou to slova týkající se morálky, která si člověk libovolně vytvořil.“¹²⁸ Jejich diskuse pokračuje, avšak Horiki se jeví velice nezaujat, a nakonec odchází pro něco k snědku. Jozo se nakonec nad tématem rozmýšlí sám a pozastavuje se u Dostojevského a přichází s úvahou, že Dostojevský mohl vlastně myslet zločin a trest jako antonyma, neboť podle něj nejdou dohromady. V tu chvíli jej však zavolá Horiki, aby mu něco ukázal a v moment, kdy to Jozo spatří, se mu zboří celý svět. „Před očima se mi roztančily mžitky, i to je přece podoba člověka, není se čemu divit, šeptal jsem si v duchu a prudce přitom oddychoval, nenapadlo mě ani, že bych měl Jošiko pomoci, nehnute jsem dál stál na schodech.“¹²⁹ Ani v momentě, kdy byla jeho žena znásilněna, nedokázal nic udělat. I zde se projevila jeho pasivita – stát a přihlížet, nechat věci projít jejich průběhem.

Byla to noc, kdy na mé mladé hlavě začaly bělat vlasy, krok za krokem jsem ztrácel všechno sebedůvěru, krok za krokem jsem se utvrzoval v bezedném podezření vůči lidem a všechny drobné světské vyhlídky, radosti, družnost, vše ustoupilo daleko do prázdného nekonečna. Bylo to vpravdě rozhodující událost v běhu mého života. Byl to úder vedený přímo mezi oči a rána od té doby zabořila pokaždé, když se k ní přiblížil kterýkoliv člověk.¹³⁰

Zde z Jozy vymizela veškerá důvěra v lidské bytosti. Je zajímavé, že ho takto zasáhla událost, kdy bylo ublíženo druhé osobě, nikoliv jemu samotnému. Myslím si, že to právě ještě více poukazuje na jeho citlivost a lásku k lidským bytostem. Jozo do svých deníků zapisuje opakující se otázku. „Cožpak je nevinná důvěřivost zločin?“¹³¹ Právě myšlenka, že bylo ublíženo někomu, kdo tak dokonale dokázal důvěřovat ostatním lidským bytostem, v Jozovi zlomila veškerou naději budoucí důvěry v lidi. „Právě pro člověka nepříjemně bojácného, jako jsem já, který druhého odhaduje podle výrazu ve tváři a jehož důvěra k lidem je samá prasklina, znamenala nevinná důvěřivost Jošiko osvězení.“¹³² Byla to právě ztráta myšlenky, že existuje nějaká dokonalá podoba nevinné důvěrnosti v lidské bytosti (která by byla přesným opakem jeho opatrné nedůvěrnosti), která pro něj byla světlem na konci temného tunelu, jež byl jeho život. Právě mladá nevinná Jošiko byla lidským ztělesněním této důvěřivosti a společně s jejím zneužitím došlo také k zneužití tohoto Jozova

---

¹²⁸ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 106.

¹²⁹ Tamtéž, s. 108-109.

¹³⁰ Tamtéž, s. 109.

¹³¹ Tamtéž, s. 112.

¹³² Tamtéž, s. 110.

ideálu. Podobně uvažuje také Nietzsche, který tvrdí že: „morálka chránila život před zoufalstvím a skokem do nicoty u takových lidí a stavů, které znásilňovali a utlačovali lidé: neboť bezmoc vůči lidem, nikoliv bezmoc vůči přírodě plodí nejzoufalejší roztrpčení vůči bytí.“¹³³ Právě nabourání jeho morálky a jediného ideálu, jej přivedlo do ještě větší propasti zoufalství. Pro *podčlověka* je právě proto o to více zdrcující nabourání jeho dosavadních přesvědčení, jelikož pro něj představují poslední možnost spásy a důvěry.

Jelikož se Jozo s touto událostí a zničením toho posledního, co ho k lidem přibližovalo nedokázal vypořádat, rozhodl se jednoho večera otrávit. Po této události, kterou Jozo však přežil, byl odhodlán se s Jošiko rozvést. Platejs navíc pronesl, že pro něj bude nejlepší, pokud bude na nějakém místě, kde nejsou ženy. Také mu daroval nějaké peníze, které se Jozo rozhodl využít k návštěvě lázní. Když se jednoho dne z lázní vracel do zasněženého Tokia, opile se procházel po městě a přemýšlel nad tím, že svět je plný nešťastných lidí. Odlišují se pouze v tom, zda se svému neštěstí dokážou vzepřít. Jozo sám sebe považuje za toho slabého, který není schopen neštěstí odporovat. „Slaboch, třebaže sám nevím z jakého důvodu, jsem asi vtělená zvrhlost, proto postupně vlastní vahou upadám stále hlouběji do neštěstí, neboť se nenajdou žádné konkrétní prostředky, jež by tomu mohly zabránit.“¹³⁴ Jozo se tak domnívá, že je nešťasten již od narození. Tohoto přesvědčení se nemohl celý život zbavit, neboť v jeho životě neexistovalo nic, co by jej přesvědčilo o opaku. Nikdy nebyl obklopen těmi správnými prostředky, které by ho z tohoto temného tunelu mohly vyvést. A když nastal moment, kdy se v jeho životě vyskytlo něco pozitivního, vždy tomu nastal konec. Smrt a neštěstí vždy čekali za rohem, aby mohli štěstí zahnat zpátky do kouta a Joza udržet ve stínu. *Podčlověk* tak nejen je přesvědčen o svém odlišném neštěstí, je v tomto přesvědčení také neustále udržován a štěstí potkává jen výjimečně a dočasně. Toho dne Jozo také zvrátil krev, jelikož toho večera již nedokázal snést znepokojení, které v něm náhlé zvracení krve vyvolalo, rozhodl se navštívit lékárnu. Zde se seznámil s lékárníci, která mu říkala, že musí přestat s konzumací alkoholu, Jozo ji však přiznal, že prožívá život plný strachu. Jako řešení mu tedy dala kalcium v pilulkách, které, jak se ukázalo později, nebylo nic jiného než morfium. Jozo byl náhle zavalen šťastnou představou, že bude konečně schopen uniknout ze spár alkoholu, a tak v užívání morfia pokračoval. Došlo to až tak daleko, že byl schopen udělat opravdu vše jen, aby se mohl zmocnit další dávky.

---

¹³³ NIETZSCHE, Friedrich. *Pozdní Pozůstalost I.* s. 181 [9].

¹³⁴ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 116.

Než jsem s naprostou jistotou poznal, že droga je stejně tak nechutně ohavná jako pálenka, ba ještě ohavnější, byl už ze mne narkoman se vším všudy. To byl konec, pozbyl jsem skutečně všeho studu. [...] Chci umřít, víc než kdy jindy chci umřít, protože se už nic nedá zvrátit.¹³⁵

V tento moment byl Jozo přesvědčen, že se ocitl v samotném pekle a jedinou možností úniku byla samotná smrt. Toho dne kdy, již byl odhodlán spáchat sebevraždu předávkováním, za nim přijel Horiki a Platejs a odvezli ho do psychiatrické léčebny. Odehrává se zde jeden velice významný moment, jelikož zde dojde k prvnímu vzepření ze strany Joza – když mu Jošiko dala poslední morfium, které doma měl, Jozo odmítl. „Moje neštěstí bylo neštěstím člověka, jenž nemá schopnost odmítat.“¹³⁶

Byl jsem teď nejen zločinec, ale i šílenec, Ne, na mou duši, šílený jsem nebyl Šílenství jsem nepropadl ani na jeden krátký okamžik. Většinou prý však o mně lidé mluvili jako o tamto, víte, šilenci. Zkrátka a dobře je to asi tak, že blázni jsou všichni, které nastrkali do této nemocnice, a ti venku jsou normální. [...] I když mě propustí, budu mít přece do čela vryto znamení šilence, vlastně zatracence. Člověče, selhal jsi. Už jsem docela přestal být člověkem.¹³⁷

Jozo již ztratil veškerá přesvědčení o tom, že by ho ostatní lidé ještě někdy mohli považovat za jednoho z nich. Nyní již dovršil oddělení od své lidskosti také na úrovni titulu, neboť od této chvíle na něj ostatní budou nahlížet jako na blázna. Jozo nyní spadá do kategorie ostatních, těch bláznů, kteří se ocitnou v léčebnách, aby byli odděleni od těch normálních. *Podčlověk* svého odcizení od ostatních dovrší právě tímto úplným selháním, kdy je oddělen od ostatních a zaškatulkován jako blázen, který potřebuje pomoci. Po jeho propuštění z léčebny Jozo zapisuje: „dokonce jsem ztratil schopnost trpět.“¹³⁸ Jozo si byl vědom zbytečného utrpení, kterým ve svém životě procházel, avšak nyní už ani neměl sílu na to, aby úzkost vpustil do svých myšlenek. Po propuštění byl Jozovi věnován dům v lázeňské oblasti společně také se služebnou. „Teď už pro mě neexistuje ani štěstí, ani neštěstí. Všechno jen tak míjí. To jediné v takzvaném „lidském“ světě, v němž jsem doposud prožil

---

¹³⁵ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 120.

¹³⁶ Tamtéž, s. 122.

¹³⁷ Tamtéž, s. 123.

¹³⁸ Tamtéž, s. 124.

pekelná muka, připadalo jako pravda. Všechno jen tak míjí.¹³⁹ *Podčlověk* tak i přes veškeré utrpení, které kvůli ostatním lidským bytostem prožil, přežívá dále, až dojde k momentu uvědomění si, že veškerá jeho utrpení neměla žádný smysl, jeho snaha pochopit ostatní a rozesmát je, jeho neustále vyčerpávání svého vlastního lidství pro ostatní mu nepřineslo nic dobrého. Zoufalství, které na sebe přivolal opakovaným rozpracováváním svého dobra pro ostatní, dojde do stádia vyprchání. Samotné zoufalství přestane postrádat smysl. Avšak i přesto všechno *podčlověk* pokračuje a vydává se cestou života nadále.

3. 5. Závěr – byl to anděl

„Neznám osobně šilence, který sepsal tyto zápisky.“¹⁴⁰ Již samotná první věta závěru nám ukazuje, jak se Jozo jeví tomu, kdo jen přihlíží na jeho život prostřednictvím jeho vlastních slov – šilence. Je zřejmé, že pokud Jozo celým svým deníkem zdůrazňuje své odcizení od lidství bude pro čtenáře složité ho vnímat jako normální lidskou bytost. A tak, jak v očích sebe samotného, tak v očích těch, kteří k posouzení jeho lidství nemají k nahlédnutí nic jiného než jeho zápisky, není člověkem, ale šilencem. Člověkem bez lidství. *Podčlověkem*.

Muž, v jehož rukou se tyto deníky a fotografie ocitly, vypráví příběh, jak k nim vůbec přišel, vysvětluje jeho spojení s madam z bistra v Kjóbaši. Po přečtení deníků za jeden večer usuzuje, že by bylo dobré tyto zápisky v jejich originální podobě zveřejnit v nějakém časopise, a tak se za madam navrácí s prosbou o vypůjčení. A právě zde je čtenáři poprvé umožněno na Joza nahlížet jiným pohledem. Právě zde se poprvé dozvídáme něco o Jozovi nikoliv pomocí jeho slov, či úsudků čtenáře jeho zápisků, ale od někoho, kdo Joza osobně znal. Kniha končí slovy: „Jozínek, tak jsme ho znali my, byl hrozně mírný, poslušný, jen kdyby byl tolik nepil, vlastně, i když pil... byl to dobrý chlapec, boží člověk.“¹⁴¹ Myslím si, že je velice zajímavé, jak rozdílné jejich pohledy jsou. Jozo sám sebe nepovažoval za člověka, ani čtenář jeho zápisků nebyl schopen Jozovi přidělit nálepkou normální lidské bytosti a bylo mu naopak příjemnější ho nazvat šilencem. Avšak paní z bistra, ta jediná z pověd' od jeho blízké osoby, která je čtenáři předložena, je tolik odlišná – byl to boží člověk. Mimo to samotné umístění tohoto prohlášení na samotný konec knihy, by mělo ve čtenáři vyvolat smíšené pocity. Kdo tedy Jozo byl? Je jeho vyprávění vůbec důvěryhodné? Jak moc můžeme věřit člověku, který retrospektivně vypráví o svém vlastním životě? Jak moc ze svého lidství či nelidství vůbec ukazujeme ostatním lidským bytostem?

---

¹³⁹ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 124.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 127.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 130.

Donald Keen v úvodu ke svému anglickému překladu knihy velmi dobře vystihuje význam této poslední věty a její signifikaci. „V úžasném závěru svědčí jediný objektivní svědek: Byl to anděl¹⁴². A najednou si uvědomíme neúplnost autoportrétu, který nám Jozo nakreslil. Podobně jako většina mužů nevidí svou vlastní krutost, Jozo si nevšiml své něžnosti a schopnosti lásky.“¹⁴³

Právě zde se ukazuje dilema *podčlověka*. Jeho strach z lidských bytostí a pocit odcizení od nich je sice nepřekonatelný, avšak jeho neustála touha a snaha je pochopit ukazuje, jak moc mu na lidských bytostech doopravdy záleží a jak moc je schopen, i přes všechny špatné zkušenosti a myšlenky, je mít rád. *Podčlověk* se tak ocitá mezi pocitem strachu a nepřetižitě lásky, které si však nemusí být vědom. Avšak jsem přesvědčena, že naše snaha pochopit a uspokojit druhé, pramení právě z naší lásky a údivu k nim.

---

¹⁴² Zde vidíme malou odlišnost mezi českou a anglickou verzí překladu.

¹⁴³ Vlastní překlad KEENE, Donald. *Introduction*. In: DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. s. 9. „In the superb epilogue the only objective witness testifies, „He was an angel,“ and we are suddenly made to realise the incompleteness of Jozo’s portrait of himself. In the way that most men fail to see their own cruelty, Yozo had not noticed his gentleness and his capacity for love.“

Vymezení pojmu *podčlověk*

Na základě předložené teorie a mé interpretace hlavní postavy Joza z románu japonského spisovatele Osamu Dazaie bych nyní chtěla sestavit ucelenější teorii pro vymezení pojmu *podčlověk*. Jak jsem již dříve naznačila, budu pracovat s *podčlověkem* především jako s pasivním nihilistou, který je senzitivní vůči absurdnu světa a lidských bytostech v něm. V neposlední řadě bych také chtěla *podčlověka* vystavit smrti.

Ráda bych tedy na začátek připomněla, že jsem *podčlověka* definovala jako (1) bytost podřadnou člověku (a tedy jako jakýsi opak nadčlověka), (2) která je senzitivní vůči absurdnu (vnímá konflikt mezi vlastním duchem a světem), (3) a tak jí její vyčerpaný duch přivádí k pasivnímu nihilismu.

4. 1. Podčlověk jako opak nadčlověka

Friedrich Nietzsche tvrdil, že člověk je provaz mezi nadčlověkem a zvířetem.¹⁴⁴ Zvíře bych v tomto případě chtěla nahradit *podčlověkem*. Již víme, že úkolem nadčlověka je překonat člověka a nepadnout tak do propasti nelidství. Naopak *podčlověk* se v této propasti nelidství vyskytuje, neboť sám sebe jako člověka zavrhuje. „Jsem totiž zvířetem ještě podřadnějším než kočka nebo pes.“¹⁴⁵ A tak nadčlověk a *podčlověk* stojí na opačných stranách provazu, kterým je člověk. Záleží tak na každém z nás, kde se na tomto pomyslném provaze ocitneme. Budeme se snažit překonat lidství? Či upadneme do temnot zoufalství? Anebo zůstaneme ve zlatém středu a budeme se nihilismu snažit vyhnout?

4. 2. Senzitivita a její vztah k absurdnu

Kterým z těchto směrů se vydáme, záleží na naší senzitivitě vůči absurdnu. „Prohlásil jsem, že svět je absurdní a postupoval jsem příliš rychle. Tento svět jako takový není rozumný, to je vše, co lze říci. Ale absurdní je konfrontace tohoto iracionálna a oné zoufalé touhy po jasnosti, jejíž volání nalézá odezvu hluboko v člověku. Absurdno závisí touž měrou na člověku jako na světě.“¹⁴⁶ Albert Camus tvrdil, že svět jako takový absurdní není. Jedná se o propojení mezi světem a člověkem, které je založeno na jeho touze poznávat. Právě z toho důvodu se domnívám, že lidé méně zvědaví a vnímaví nebudou schopni absurdno odhalit

---

¹⁴⁴ NIETZSCHE, Friedrich. *Tak pravil Zarathustra*, s. 12.

¹⁴⁵ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 90.

¹⁴⁶ CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*, s. 36.

nikdy, a tak se také nikdy nebudou moci vydat po provaze jedním ani druhým směrem. Avšak jakmile je navázáno propojení mezi člověkem a iracionálním světem, je poté zapotřebí pouze momentu uvědomení. Hlavní roli tak hraje vědomí. (A je to právě vědomí, které z Joza, stejně jako ze Sysifa, činí tragickou postavu.)

Je to tedy Jozova vnímavost a senzitivita, které jej odlišují od ostatních lidských bytostí, neboť Jozo na rozdíl od ostatních je schopen nahlížet za záclonu každodennosti a uvědomuje si tak absurdního charakteru světa a iracionálního chování lidí v něm. Což jej přivádí na cestu plnou úzkosti. Jak již bylo zmíněno dříve, úzkost jako taková však neexistuje.¹⁴⁷ Myslím si však, že to jsou právě lidé více citliví, kteří spadají do spárů úzkosti nejčastěji. Zde tedy nacházím další odchylku mezi nadčlověkem a *podčlověkem*. Oba jsou sice senzitivní vůči absurdnu, odlišují se však v jejich kapacitě soucitu. Nadčlověk chce člověka překonat, nahlíží na něj jako na něco jemu podřadného. Naopak *podčlověk* chce člověka pochopit a uspokojit, jelikož na něj nahlíží jako na něco jemu nadřadného. Tímto se však od člověka vzdaluje. *Podčlověk* se člověka (jako jemu nadřazeného) bojí. Dále bych si tvrdila říct, že *podčlověk* na rozdíl od nadčlověka má člověka rád. Jak jsem také ukázala pomocí rozboru Joza, který se přes veškeré jeho úzkosti neustále snažil lidem přizpůsobit. „Jozo přiznává, že má lidi rád a to i přesto, že se od nich cítí odloučen. Tato jeho láska se však zdá být neustále zrazována jejich krutou povahou a neupřímnými osobnostmi.“¹⁴⁸

Zde se tedy nadčlověk a *podčlověk*, oba vystaveni absurdnu a obráceni k nihilismu, vydávají odlišnými cestami. Nadčlověk se vydává cestou aktivního nihilismu, naopak *podčlověk* propadá nihilismu pasivnímu. Zde bych chtěla znovu připomenout jeho senzitivitu, neboť si myslím, že právě ta (jak jsem předvedla na Jozovi) jej dostává do stavu bezmoci vůči ostatním lidem a později také do stavu bezmoci obecně (například Jozo není schopen téměř nic vykonávat bez konzumace alkoholu a později morfia, neboť jej hrůza z lidských bytostí v ten moment již překonala). Již pro něj neexistuje jediná věc nedotčená lidskou zlobou a plně si uvědomuje, že důvěrnost vůči ostatním lidem nepřináší nic dobrého. *Podčlověk* vědom si absurdity světa a lidí v něm tak upadá do stavu bezmoci a zoufalství, ze kterého nezná cestu pryč.

---

¹⁴⁷ NIETZSCHE, Friedrich. *Pozdní Pozůstalost I.* s. 36 [115].

¹⁴⁸ Vlastní překlad. PRINTZIOU, Akylina. *Nihilism and (Non)Humanity in Dostoevsky's Deamons and Dazai's No Longer Human*, s. 7. „Yozo admits to loving humans, despite feeling separated from them, but this love of his seems to be constantly betrayed by their cruel nature and deceitful personalities.“

4. 3. Pasivní nihilista v absurdním světě

Právě senzitivita vede *podčlověka* k pasivnímu nihilismu. Je si plně vědom absurdnu a nahlíží za záclonu každodenního života, avšak jeho slabý duševní stav mu již nedovoluje s tímto stavem nějak bojovat, a tak se ocitá ve světě plném pasivity, kde hraje roli diváka svého vlastního života. Pouze přihlíží a nechává se vést proudem života, i přesto že jej proud neustále stahuje pod vodu. *Podčlověk* však není schopen dělat nic jiného než se proudem nechat nést. Je pro něj prakticky nepředstavitelné vyplavat zpátky na povrch, a tak se topí ve vodách zoufalství. „Teď už pro mě neexistuje ani štěstí, ani neštěstí. Všechno jen tak míjí. To jediné v takzvaném „lidském“ světě, v němž jsem doposud prožil pekelná muka, připadalo jako pravda. Všechno jen tak míjí.“¹⁴⁹

4. 4. Podčlověk a smrt

Podčlověk na konci své cesty přichází k domněnce, že na něj nečeká nic jiného než pád na konci jeho úzkostné cesty životem. Smrt se tak stává jedinou možností úniku a vlastně také myšlenkou spásy, neboť nic není pro *podčlověka* horší než život v absurdním světě v obklopení lidských bytostí. „Absurdita vyžaduje, abychom jí unikli naději nebo sebevraždou,“¹⁵⁰ tvrdí Albert Camus. Sebevraždu jako řešení absurdna později však vyvrací. „(Absurdno) uniká sebevraždě, protože je zároveň vědomím a odmítáním smrti.“¹⁵¹ Je zde tedy důležité nejen vědomí, ale také vzpoura, pro kterou musíme zůstat žít. Úkolem *podčlověka* tak není umřít, ale přežít. Jak již bylo zmíněno dříve, smrt není poslední destinací, kde se *podčlověk* nalezne, neboť on již existuje ve světě jako živý mrtvý.

Přijde mi také velice zajímavé, že i přes veškeré pokusy sebevraždy či sebevražedné myšlenky, se Jozovi nikdy nepodařilo zemřít. Což dle mého názoru více poukazuje na fakt, že *podčlověk* je již mezi ostatními mrtvými a jeho úkolem je přežít a nahlížet absurdno světa.

---

¹⁴⁹ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*, přel. Z. Švarcová, s. 124.

¹⁵⁰ CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*, s. 20.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 77.

Závěr

Podobně jako samotný Dazai bych ráda svou práci ukončila na poněkud klidnějších vlnách a předvedla *podčlověka* jako někoho, kdo i přes veškeré své utrpení, stále patří budoucnosti. Myslím si, že právě *podčlověk* je tím, kdo nejvíce splňuje kritéria člověka. Neboť právě on, je nejlépe schopen nahlížet za záclonu každodenního života, odkývat absurdní charakter světa a lidských bytostí v něm. Je si vědom neustálého nedůvodného utrpení, kterým kvůli ostatním lidem prochází, avšak i přesto všechno, zůstává ve svém zoufalství pasivní. Svou bolest si uchovává pro sebe samotného a k ostatním se otáčí s úsměvem na tváři. Na rozdíl od aktivního nihilisty se nesmaží nabourávat a neustále překonávat lidství. Zůstává na stejném místě a životem proplouvá jako přihlížející. Nepřináší ostatním utrpení ve vlastní prospěch, naopak je schopen obětovat své vlastní lidství. *Podčlověk* je jakoby zaseknut v pasivním cyklu redukování sebe samotného na něco méně. Právě proto si neuvědomuje jeho obrovskou kapacitu soucitu a lásky k ostatním lidem.

Avšak Alan Wolfe varuje před určitou manipulovatelností Dazaiova stylu psaní. „Tudíž, je to tak, že je Dazaiova tvorba plná příšer, duchů, ale především lidských paradoxů, vytvořených prostřednictvím sebe-referenčního jazyka, který je přednášen prostřednictvím nevtěleného vypravěče. Tudíž, čtenář je přesvědčován, aby nahlížel na „již ne lidskou“ přízračnou postavou Dazai jako na „až příliš lidskou.“¹⁵² A i přesto, že s touto poznámkou souhlasím a musím přiznat, že Dazai byl velice talentovaný a inteligentní spisovatel, ráda bych i nadále tvrdila, že *podčlověk* své lidství nikdy neztratil, pouze o tom sám sebe přesvědčil. Sám spáchal sebevraždu svého vlastního lidství, aby mohl přežít v krutosti iracionálního absurdního světa, avšak nikdy tuto krutost neotočil na ostatní lidské bytosti.

Ráda bych svou práci zakončila slovy samotného Dazai: „Tak, čtenáři, zatím co máme život, přijde další den. Mějte se dobře. Nezoufejte. Než se zase uvidíme.“¹⁵³

---

¹⁵² Vlastní překlad. WOLFE, Alan. *Suicidal Narrative in Modern Japan: The Case of Dazai Osamu*, s. 136. „Thus it is that Dazai's writing is filled with monsters, ghosts, but above all human paradoxes, created by a self-referential language conveyed through a disembodied narrative voice. Thus it is that the reader is cajoled into seeing the „no longer human“ ghostly person of Dazai as „all too human.“

¹⁵³ Vlastní překlad. LYONS, Phyllis I. *The Saga of Dazai Osamu: A Critical Study with Translations*. s. 385. “So, readers, while we have life, there will be another day. Stay well. Do not despair. Till then, see you.”

Bibliografie

BARTHES, Roland. Smrt autora, in: *Aluze* 10, č. 3. Přel. T. Jirsa, 2006, s. 75-77.

BOLEA, Stefan. "The Nihilist as a Not-Man. An Analysis of Psychological Inhumanity." *Philobiblon: Transylvanian Journal of Multidisciplinary Research in Humanities*, vol. XX, no. 1, 2015, pp. 33-44.

BRUDNOY, David. "The Immutable Despair of Dazai Osamu." *Monumenta Nipponica*, vol. 23, no. 3/4, 1968, pp. 457–474.

CAMUS, Albert. *Mýtus o Sisyfovi*. Přel. D. Steinová. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1995.

HEIDEGGER, Martin. *Nietzsche: The Will to Power as Art*. Translated by D. F. Krell. New York: First Harpercollins Paperback Edition, 1991.

KEENE, Donald. *Introduction*. In: DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. Translated by Donald Keene, New York: New Directions, 1958. s. 3-10.

KEENE, Donald. *Translator's Introduction*. In: DAZAI, Osamu. *The Setting Sun*. Translated by Donald Keene, New York: New Directions, 1956. s. ix-xviii.

LYONS, Phyllis I. *The Saga of Dazai Osamu: A Critical Study with Translations*. 1st ed., Stanford University Press, 1985.

LYONS, Phyllis I. "“Art Is Me”: Dazai Osamu’s Narrative Voice as a Permeable Self." *Harvard Journal of Asiatic Studies*, vol. 41, no. 1, 1981, pp. 93-110.

NIETZSCHE, Friedrich. *Pozdní pozůstalost I (1885–1887)*. Přel. V. Koubová. 1. vydání. Praha: Oikoymenh, 2020.

NIETZSCHE, Friedrich. *Pozdní pozůstalost II (1887–1889)*. Přel. V. Koubová. 1. vydání.

Praha: Oikoymenh, 2020.

NIETZSCHE, Friedrich. *Tak pravil Zarathustra*. Přel. J. Fischer. 1. vydání. Edice E–knihovna. Praha: Městská knihovna v Praze, 2011.

OSAMU, Dazai. *No Longer Human*. Translated by Donald Keene, New York: New Directions, 1958.

OSAMU, Dazai. *Odepsaný*. Přel. Z. Švarcová. Praha: Nakladatelství Sloart, s. r. o., 2022.

OSAMU, Dazai. *The Setting Sun*. Translated by Donald Keene, New York: New Directions, 1956.

OSAMU, Dazai. *The Flowers of Buffoonery*. Translated by Sam Bett. 1st ed., New York: New Directions, 2023.

OSAMU, Dazai. “Of Women”. Translated by Edward Seidensticker. *Encounter* I. no. I, 1953. pp. 23-26. Reprinted in *Atlantic Monthly* 195, 1955. s. 145-147.

PRINTZIOU, Akylina. “Nihilism and (Non)Humanity in Dostoevsky’s Demons and Dazai’s No Longer Human.” *The University of Edinburgh*, 2017.

WOLFE, Alan Stephen. *Suicidal Narrative in Modern Japan: The Case of Dazai Osamu*. Princeton University Press, 1990.